

RYSZARD A. STEFAŃSKI

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ
SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO,
PRAWA KARNEGO SKARBOWEGO
I PRAWA WYKROCZEŃ ZA 2014 R.

Prawo karne

1. Zakres przedmiotowy zakazu prowadzenia pojazdów (art. 42 k.k.)

Sąd, orzekając zakaz prowadzenia pojazdów jest obowiązany wskazać jakiego rodzaju pojazdów zakaz dotyczy i ma dużą swobodę w kształtowaniu jego zakresu przedmiotowego. Ze względu na to, że przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami¹ zakazują wydania prawa jazdy: 1) B1 lub B – w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych obejmującego uprawnienie w zakresie prawa jazdy kategorii AM, A1, A2 lub A; 2) AM, A1, A2, A, C1, C, D1 lub D – w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych obejmującego uprawnienie w zakresie prawa jazdy kategorii B; 3) B+E, C1+E, C+E, D1+E lub D+E – w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych obejmującego uprawnienie w zakresie prawa jazdy kategorii B lub odpowiednio kategorii C1, C, D1 lub D (art. 12 ust. 2), powstał problem możliwości ograniczenia zakazu prowadzenia pojazdów, do których prowadzenia uprawnienia stwierdza prawo jazdy niższej kategorii w sytuacji, gdy oskarżony posiada także wyższe kategorie prawa jazdy. Ze wskazanej wyżej regulacji ustawy o kierujących pojazdami wynika, że w razie orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów, co do których uprawnienia stwierdza prawo jazdy kategorii B, osoba taka nie może uzyskać prawa jazdy kategorii C lub C+E. Wątpliwości te potęgował fakt, że orzecznictwie sądów administracyjnych prezentowano pogląd, że zakaz prowadzenia pojazdów, obejmujący uprawnienia stwierdzone niższą kategorią prawa jazdy uniemożliwia korzystanie z uprawnień stwierdzonym prawem jazdy wyższej kategorii. Twierdzono, że:

¹ Dz.U. z 2014 r., poz. 600 ze zm.

- „To, że skarżący posiadał uprawnienia przed wydaniem wyroku, co wynikało z jego prawa jazdy, obejmującego kat. A, B, B+E, C, C+E i T, zaś Sąd prawomocnym wyrokiem z dnia 17 stycznia 2013 r. odebrał jedynie częściowo tzn. zakazał prowadzenia pojazdów mechanicznych kat. A, B, B+E i T nie oznacza, że w trakcie obowiązywania tego zakazu, skarżący może prowadzić pojazdy mechaniczne kat. C, C+E bowiem jest to zakazane, zakazem wprowadzonym przez ustawodawcę. Sąd karny nie musiał więc orzekać co do zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych kat. C, C+E, bo zakaz ten wynika bezpośrednio z ustawy”².
- „Ustawa o kierujących pojazdami przypisała wyrokowi zakazującemu prowadzenie pojazdów mechanicznych objętych prawem jazdy kategorii B walor zdarzenia prawnego w zakresie stosunków administracyjnych powstających w sferze uprawnień do prowadzenia pojazdów mechanicznych. Mając na uwadze charakter i znaczenie uprawnień objętych prawem jazdy kategorii B oraz powiązanie z innymi kategoriami (art. 6 ust. 1 pkt 12, pkt 15 ustawy o kierujących pojazdami), prawodawca w unormowaniu zawartym w art. 12 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o kierujących pojazdami rozciągnął skutki orzeczenia karnego w zakresie prawa jazdy kategorii B także na inne uprawnienia do prowadzenia pojazdów, przy czym skutki te dotyczą jednako zarówno ubiegającego o prawo jazdy określonej kategorii, jak i dysponującego już takim prawem jazdy”³.

Sąd Najwyższy, rozstrzygając ten problem w postanowieniu z dnia 26 lutego 2014 r. – I KZP 29/13, (OSNKW 2014, nr 7, poz. 52) uznał, że **Sąd orzeka o zakazie prowadzenia pojazdów, określając jednocześnie, jakiego rodzaju pojazdów zakaz dotyczy, i dopiero to orzeczenie sądu stanowi podstawę do cofnięcia przez właściwy organ administracji uprawnień do ich prowadzenia w orzeczonym zakresie. Organ ten nie może przy tym rozszerzyć ani zawęzić orzeczonego przez sąd zakazu.** Jest to pogląd trafny i zyskał już akceptację w doktrynie⁴, jednakże jego argumentacja wymaga pewnego doprecyzowania.

Istota problemu polega na tym, czy art. 12 ust. 2 ustawy o kierujących pojazdami ma zastosowanie do osób posiadających uprawnienia do kierowania pojazdami w zakresie kategorii w nich wymienionych, a które nie zostały objęte, orzeczoną przez sąd, zakazem prowadzenia pojazdów.

W uzasadnieniu omawianego postanowienia Sąd Najwyższy zauważył, że ustawa o kierujących pojazdami rozróżnia wymogi, jakie musi spełnić osoba, która ubiega się o prawo jazdy, którego wcześniej nie posiadała lub które utraciła, od osób uprawnienia takie posiadających. W myśl ustawy o kierujących pojazdami starosta

² Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 2 lipca 2013 r., III SA/Po 834/13, LEX nr 1343520.

³ Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 3 maja 2014 r., III SA/Wr 883/13, wyrok NSA w Rzeszowie z dnia 11 września 2013 r., II SA/Rz 530/13, wyrok NSA w Olsztynie z dnia 8 października 2013 r., II SA/Ol 754/13, wyrok NSA w Olsztynie z dnia 26 listopada 2013 r., II SA/Ol 845/13 w: Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych NSA.

⁴ M. Zbrojewska, Glosa do postanowienia SN z dnia 26 lutego 2014 r., I KZP 29/13. LEX/el. 2014.

wydaje decyzję administracyjną o przywróceniu uprawnień do kierowania pojazdami po ustaniu przyczyn, które spowodowały jego cofnięcie oraz po uiszczeniu opłaty ewidencyjnej (art. 103 ust. 3), jednakże po wejściu w życie art. 103 ust. 1 pkt 2 i 3, tj. z dniem 4 stycznia 2016 r.⁵ w wypadku gdy podstawą cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami będzie ponowne przekroczenie liczby 24 punktów otrzymanych za naruszenie przepisów ruchu drogowego w okresie 5 lat od dnia wydania skierowania na kurs reedukacyjny oraz popełnienia w okresie próbnym trzech wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji lub jednego przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (art. 103 ust. 4), możliwe będzie uzyskanie prawa jazdy po ponownym spełnieniu wszystkich wymagań stawianych osobom po raz pierwszy ubiegającym się o uprawnienie do kierowania pojazdem. Oznacza to – kontynuuje Sąd Najwyższy – że wymogi określone dla osób po raz pierwszy ubiegających się o uprawnienie do kierowania pojazdami nie mają i nie będą mieć zastosowania do osób, którym uprawnienia do kierowania pojazdami zostały cofnięte między innymi w związku z orzeczeniem zakazu ich prowadzenia przez sąd. W związku z tym wymogi te nie będą mieć zastosowania do tych osób także w zakresie uprawnień, które nie zostały im cofnięte. Organ ten wskazał, że zawarty w art. 12 ust. 2 ustawy o kierujących pojazdami zwrot „osoby ubiegającej się o wydanie prawa jazdy” dotyczy osób, które ubiegają się o wydanie prawa jazdy, a nie ma zastosowania do osób, które posiadają określone uprawnienia do prowadzenia pojazdów i takie rozumienie przepisu jest na poziomie systemowym zgodne z normą wyprowadzoną z art. 42 k.k. w sytuacji, w której sąd pozbawił sprawcę uprawnień tylko do kierowania niektórymi kategoriami pojazdów. Inne rozwiązanie prowadziłoby do tego, że orzeczone przez sąd zakaz prowadzenia pojazdów byłby modyfikowany przez organ administracyjny.

Nie budzi wątpliwości, że zakaz określony w art. 12 ust. 1 w zw. z ust. 1 pkt 2 ustawy o kierujących pojazdami nie obejmuje kierowców, którzy zostali pozbawieni uprawnień w wyniku orzeczonego zakazu prowadzenia pojazdów do prowadzenia pojazdów niższej kategorii, a posiadają uprawnienia do kierowania pojazdami, stwierdzonymi innymi kategoriami prawa jazdy, gdyż nie ubiegają się oni o nadanie uprawnień, stwierdzonych prawem jazdy innej kategorii niż objęte zakazem. Przepis ten zaś dotyczy osób, które nie mają uprawnień; jest wprost mowa o osobach ubiegających się o wydanie lub zwrot zatrzymanego prawa jazdy, a także o przywrócenie uprawnienia. Chodzi zatem o osoby, którym w drodze decyzji nadaje się uprawnienia do prowadzenia pojazdów. Wprawdzie w przepisie tym, jak i w art. 10 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 16a ustawy o kierujących pojazdami jest mowa o wydaniu prawa jazdy, lecz nie chodzi o wydanie prawa jazdy jako dokumentu, ale o wydanie decyzji administracyjnej o przyznaniu uprawnień o kierowa pojazdami. Prawo jazdy zaś jest dokumentem stwierdzającym posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami. Stanowi o tym wprost

⁵ Art. 139 pkt 3 ustawy o kierujących pojazdami.

art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o kierujących pojazdami, w myśl którego „Dokumentem stwierdzającym posiadanie uprawnienia do kierowania motorowerem, pojazdem silnikowym lub zespołem pojazdów składającym się z pojazdu silnikowego i przyczepy lub naczepy jest” m.in. wydane w kraju prawo jazdy. W art. 5 ust. 1, art. 5a, art. 6 ust. 1 ustawy o kierujących pojazdami także jest mowa o tym, że prawo jazdy stwierdza posiadanie uprawnienia do kierowania określonego rodzaju pojazdem. Organ administracyjny nie sporządza prawa jazdy, a jedynie zamawia spersonalizowane prawa jazdy u podmiotu wybranego przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju (§ 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 31 lipca 2012 r. w sprawie wydawania dokumentów stwierdzających uprawnienia do kierowania pojazdami⁶). W wypadku orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów, do prowadzenia których uprawnienia stwierdza prawo jazdy kategorii B, a skazany posiada także uprawnienia stwierdzone prawem jazdy kat. C, starosta cofa uprawnienia stwierdzone prawem jazdy kat. B (art. 182 § 2 k.k.w.), a pozostałe posiadane przez niego uprawnienia pozostają i nie ma potrzeby wydania decyzji o ich nadaniu. Wydanie dokumentu w postaci prawa jazdy jest czynnością wtórną, gdyż najpierw musi być wydana decyzja o nadaniu uprawnień, a dopiero potem wydaje się dokument stwierdzający uprawnienia objęte tą decyzją⁷. Ma ono charakter czynności administracyjno-technicznej.

Prawo jazdy ma formę karty zbudowanej z wielowarstwowego poliwęglanu, przy czym warstwy zewnętrzne są przezroczyste, a warstwy środkowe nieprzezroczyste. Na karcie nadrukowano technikami offsetową i sitodrukową elementy graficzne i zabezpieczające, a techniką druku inkjetowego naniesiono kolorową fotografię posiadacza prawa jazdy (pkt 1.3. załącznika nr 1 „Wzór prawa jazdy wydawanego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej” do rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie wzorów dokumentów stwierdzających uprawnienia do kierowania pojazdami⁸). Kategorie prawa jazdy wpisuje się w wierszu 9 tabeli (pkt 2.2.4 cyt. załącznika). W prawie jazdy po jego spersonalizowaniu nie ma możliwości dokonywania jakichkolwiek zmian, a związku z tym w razie orzeczenia wobec posiadacza prawa jazdy zakazu prowadzenia pojazdów, co do prowadzenia których wymagane jest prawo jazdy kat. B, cofnięcie tego uprawnienia wymaga odebrania prawa jazdy, stwierdzającego także uprawnienia do prowadzenia innych pojazdów, które nie zostały cofnięte. Organ administracyjny jest jednakże obowiązany przekazać mu prawo jazdy, stwierdzające uprawnienia do kierowania pojazdami, które nie zostały cofnięte. Aby to uczynić musi zamówić spersonalizowane nowe prawa jazdy, z zaznaczeniem w tabeli w wierszu 9 posiadanych przez niego kate-

⁶ Dz.U. z 2012 r., poz.1005 ze zm.

⁷ R.A. Stefański, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 594–595.

⁸ Dz.U. z 2012 r., poz. 973 ze zm.

gorii prawa jazdy, które po otrzymaniu przekazuje uprawnionemu. Nie dochodzi zatem do nadania uprawnień.

Trafnie wskazuje się w judykaturze, że:

- „Artykuł 12 ust. 2 ustawy z 2011 r. o kierujących pojazdami, który posługuje się wyrażeniem „osoby ubiegającej się o wydanie prawa jazdy...” dotyczy osób, które dopiero ubiegają się o wydanie prawa jazdy. Nie ma on natomiast zastosowania do osób, które posiadają określone uprawnienia do prowadzenia pojazdów. Wyrażenie „osoba ubiegająca się o wydanie prawa jazdy” w rozumieniu art. 12 ust. 2 powyższej ustawy odnosi się do podmiotu, który ubiega się o wydanie prawa jazdy potwierdzającego istnienie uprawnień, których nie posiadał w chwili prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie karne. W tym znaczeniu przepis ten przewiduje negatywne skutki skazania, ale nie ingerujące w zakres orzeczenia sądu i nie naruszające proporcji między sankcją orzeczoną przez sąd, a jej dalszymi konsekwencjami przewidzianymi ex lege przez ustawodawcę”⁹.
- „To sąd powszechny – a nie organ administracji – orzeka o zakazie prowadzenia pojazdów, ustalając jednocześnie jakiego rodzaju pojazdów zakaz dotyczy i dopiero to orzeczenie sądu powszechnego stanowi podstawę do cofnięcia uprawnień do ich prowadzenia. Zatem organ administracji nie może rozszerzać zakazu orzeczonego przez sąd powszechny na uprawnienia do kierowania pojazdami w zakresie szerszym, niż to orzeczono w prawomocnym wyroku sądu powszechnego”¹⁰.
- „Prawidłowa wykładnia art. 12 ust. 2 pkt 2 ustawy z 2011 r. o kierujących pojazdami prowadzi do wniosku, iż w przypadku zastosowania przez sąd powszechny art. 42 § 2 k.k. i orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych jedynie określonego rodzaju, organ administracji publicznej jest zobowiązany wydać (zwrócić) osobie, wobec której orzeczono taki zakaz, prawo jazdy kategorii, której ten zakaz nie obejmuje, jeżeli oczywiście ona je uprzednio posiadała”¹¹.

⁹ Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 8 sierpnia 2014 r., III SA/Po 373/14, LEX nr 1508382. Zob. też wyrok WSA w Łodzi z dnia 19 lutego 2014 r., III SA/Łd 1267/13, LEX nr 1510755, wyrok WSA w Łodzi z dnia 6 marca 2014 r., III SA/Łd 10/14, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>, wyrok WSA w Poznaniu z dnia 11 czerwca 2014 r., III SA/Po 1428/13, LEX nr 1504091, wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 23 lipca 2014 r., III SA/Wr 265/14, LEX nr 1495497, wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 11 września 2013 r., II SA/Rz 530/13, LEX nr 1370952, wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 11 września 2013 r., II SA/Rz 530/13, LEX nr 1370952, wyrok WSA w Olsztynie z dnia 12 czerwca 2013 r., II SA/Ol 337/13, LEX nr 1333535 z głosem krytyczną J. Kaczora, „Samorząd Terytorialny” 2014, nr 9, s. 87–92.

¹⁰ Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 3 czerwca 2014 r., II SA/Bd 401/14, LEX nr 1497986.

¹¹ Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 17 grudnia 2013 r., II SA/Bd 1187/13, LEX nr 1429532. Zob. też wyrok WSA w Olsztynie z dnia 24 czerwca 2014 r., II SA/Ol 245/14, LEX nr 1485832, wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 3 czerwca 2014 r., II SA/Bd 401/14, LEX nr 1497986, wyrok WSA o w Rzeszowie z dnia 16 kwietnia 2014 r., II SA/Rz 184/14, LEX nr 1460281, wyrok WSA w Gdańsku z dnia 20 marca 2014 r., III SA/Gd 42/14, LEX nr 1471563, wyrok WSA w Gdańsku z dnia 19 marca 2014 r., III SA/Gd 41/14, LEX nr 1471561, wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 19 lutego 2014 r., II SA/Bd 1522/13, LEX nr 1457886, wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 23 października 2013 r., II SA/Bd 815/13, LEX nr 1440558.

W tym kontekście nie znajduje uzasadnienia twierdzenie, że za poglądem przeciwnym przemawia *ratio legis* art. 12 ust. 2 ustawy o kierujących pojazdami, które wyraża się w uniemożliwieniu osobom, wobec których z istotnych względów orzeczono środek karny w postaci zakazu kierowania pojazdami mechanicznymi, uczestniczenia w ruchu drogowym. Racje stojące za omawianą regulacją prawną wyrażają się więc w możliwym do przypisania ustawodawcy przekonaniu, że skoro sąd uznał za zasadne zakazanie danej osobie kierowania nawet motorem, bo określone okoliczności dotyczące tej osoby nie gwarantują bezpiecznego uczestniczenia przez nią w ruchu drogowym, to tym bardziej zasadne jest uniemożliwienie takiej osobie prowadzenia samochodu osobowego¹².

2. Zarządzenie wykonania kary (art. 75 § 1 k.k.)

Trybunał Konstytucyjny uznał, że „Art. 75 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553, ze zm.) w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od zarządzenia wykonania kary w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”¹³. Jednocześnie postanowił że przepis ten w wymienionej części traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Na tle tego orzeczenia wyłonił się problem, czy w okresie odroczenia utraty mocy w tym zakresie przez art. 75 § 1 k.k., sądy mogą odstąpić od jego stosowania.

W kwestii tej w judykaturze były prezentowane przeciwstawne poglądy¹⁴. Przyjmowano, że sądy są zobowiązane stosować takie przepisy, gdyż mają one do momentu upływu terminu odroczenia utraty mocy, walor obowiązującego prawa. Stwierdzano wprost, że:

- „Do nadejścia wskazanego przez Trybunał terminu uznany za niezgodny z konstytucją przepis zachowuje moc obowiązującą, a zatem musi być przestrzegany i stosowany przez wszystkich jego adresatów. Zgodnie bowiem z art. 190 ust. 1 Konstytucji także to rozstrzygnięcie zamieszczone w tekście orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest nie tylko ostateczne, ale i ma moc powszechnie obowiązującą. Zakresem tej mocy objęte są również wszystkie sądy”¹⁵.

¹² J. Kaczor, Glosa do wyroku WSA w Olsztynie z dnia 12 czerwca 2013 r., II SA/OI 337/13, „Samorząd Terytorialny” 2014, nr 9, s. 92.

¹³ Wyrok TK z dnia 17 lipca 2013 r., SK 9/10, OTK-A 2013, nr 6, poz. 79.

¹⁴ Zob. M. Gabriel-Węglowski, *Stosowanie jako podstawy orzekania przepisu uznanego za niekonstytucyjny*, LEX/el. 2014.

¹⁵ Wyrok TK z 2 lipca 2003 r., K 25/01, OTK ZU 2003, nr 6A, poz. 60. Zob. wyrok TK z dnia 27 kwietnia 2005 r., P 1/05, OTK ZU 2005, nr 4A, poz. 42, wyrok TK z dnia 18 maja 2005 r., K 16/04,

- „Odroczenie w czasie skutku wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego sprzeczność przepisu ustawowego z Konstytucją oznacza, że do momentu wskazanego w wyroku Trybunału Konstytucyjnego przepis ten nadal obowiązuje. Brak jest zaś podstaw do odmowy stosowania przez Sąd obowiązującego przepisu i dokonywania przez Sąd we własnym zakresie oceny skutków uznania takiego przepisu za sprzeczny z Konstytucją”¹⁶.
- „Odroczenie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego utraty mocy obowiązującej art. 607t § 1 k.p.k. (przepis art. 190 ust. 3 Konstytucji i art. 71 ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym) oznacza, że w tym czasie nie można na podstawie art. 55 ust. 1 Konstytucji odmówić wykonywania europejskiego nakazu aresztowania, wydanego przez inne państwo wobec obywatela polskiego”¹⁷.
- „Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przepisu ustawy ma ten skutek, iż mimo że obalone zostało – w stosunku do niego – domniemanie konstytucyjności, przepis ten winien być stosowany przez wymiar sprawiedliwości. Do nadejścia wskazanego terminu, uznany za niezgodny z Konstytucją przepis ustawy zachowuje moc obowiązującą, a zatem musi być przestrzegany i stosowany przez wszystkich jego adresatów”¹⁸.

Sąd Najwyższy nawet poszedł jeszcze dalej, gdyż uznał, że „W razie określenia przez Trybunał Konstytucyjny terminu utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niezgodny z Konstytucją (art. 190 ust. 3 Konstytucji), sąd stosuje ten przepis do oceny zdarzeń, które nastąpiły przed tym terminem także wówczas, gdy orzeka po utracie mocy obowiązującej tego przepisu”¹⁹.

Przeciwnie stanowisko opierało się na założeniu, że nie można stosować przepisu, który jest niezgodny z konstytucją. Twierdzono, że:

- „Wykładnia przepisu, który zastosowany będzie jako podstawa rozstrzygnięcia, musi uwzględniać fakt, że przepis ten został pozbawiony domniemania konstytucyjności”²⁰.
- „Jeżeli zachodzi kolizja przepisu ustawy z przepisem Konstytucji, w żadnym razie nie można przyjmować, że przepis ustawy do czasu jego uchylecia funkcjonuje w sposób niezgodny z Konstytucją. Burzyłoby to porządek, w którym Konstytucja jest najwyższym prawem, i prowadziłoby do faktycznego prymatu

OTK ZU 2005, nr 5A, poz. 51, wyrok TK z dnia 1 grudnia 2010 r., K 41/07, OTK ZU 2010, nr 10A, poz. 127, wyrok TK z dnia 12 grudnia 2011 r., P 1/11, OTK ZU 2011, nr 10A, poz. 115.

¹⁶ Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2006 r., V CSK 133/06, LEX nr 677784.

¹⁷ Postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2005 r., III KK 318/05, OSNKW 2006, nr 4, poz. 37 z glosami krytyczną P. Hofmańskiego, EPS 2006, Nr 7, s. 44–46 oraz aprobującymi B. Nity, „Przegląd Sejmowy” 2006, Nr 5, s. 160–170, A. Murzynowskiego, OSP 2006, nr 12, poz. 144.

¹⁸ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 19 grudnia 2012 r., I OSK 137/12, LEX nr 1366419.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 20 kwietnia 2006 r., IV CSK 28/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 31.

²⁰ Wyrok TK z dnia 23 października 2007 r., P 10/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 107 z glosą częściowo krytyczną J. Trzcíńskiego, ZNSA 2008, nr 1, s. 157–162, wyrok TK z dnia 27 października 2004 r., SK 1/04, OTK ZU 2004, nr 9A, poz. 96 wyrok TK z dnia 13 września 2005 r., K 38/04, OTK ZU 2004, nr 8A, poz. 96, wyrok TK z dnia 3 lipca 2008 r., K 38/07, OTK ZU 2008, nr 6A, poz. 102.

ustaw nad Konstytucją. Ze względu na miejsce Konstytucji w hierarchii aktów prawnych przepis ustawy niezgodny z Konstytucją nie może być źródłem praw i obowiązków”²¹.

- „Sądy wydające orzeczenia po opublikowaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, nie mogą stosować przepisu prawnego uznanego za sprzeczny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, także w sprawach wcześniej zawisłych przed tymi sądami”²².

„Odroczenie wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (art. 190 ust. 3 Konstytucji RP) stwierdzającego sprzeczność przepisu ustawy z Konstytucją nie stanowi przeszkody do uznania przez sąd, że przepis ten był sprzeczny z Konstytucją od jego uchwalenia”.

Wyrażano też pogląd pośredni, uznając, że „Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niekonstytucyjność przepisu, z jednoczesnym odroczeniem utraty mocy obowiązującej, nie obliguje sądu automatycznie ani do dalszego stosowania zakwestionowanego przepisu, ani do odmowy stosowania takiego przepisu z uwagi na obalenie domniemania jego konstytucyjności. Należy bowiem w każdym przypadku rozważyć rodzaj naruszenia standardu konstytucyjnego, znaczenie przepisu dla funkcjonowania danej instytucji prawnej, powody odroczenia utraty mocy obowiązującej itp. Tak więc w procesie stosowania prawa, na gruncie okoliczności konkretnej sprawy, sąd orzekający ma możliwość zastosowania lub odmowy zastosowania niekonstytucyjnego przepisu. Ta sama reguła dotyczy zastosowania lub odmowy zastosowania innej jednostki redakcyjnej danego aktu prawnego, jeżeli jest oczywiste, że zawarta w niej norma prawna jest z identycznych względów niekonstytucyjna, lecz Trybunał Konstytucyjny orzekał w ramach zakreślonych pytaniami prawnym”²³.

Podobne rozbieżności występują w doktrynie. Uważa się, że w okresie odroczenia przepis zachowuje moc obowiązującą i powinien być stosowany.²⁴ Przyjmuje się też, że możliwe jest niestosowanie przepisu uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją RP w okresie odroczenia utraty jego mocy obowiązującej²⁵.

²¹ Wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 94.

²² Wyrok SN z dnia 7 maja 2009 r., III UK 96/08, LEX nr 1001327. Wyrok SA w Warszawie z dnia 5 października 2000 r., III AUa 1494/99, OSA 2001, nr 4, poz. 18, postanowienie SA w Krakowie z dnia 5 listopada 2013 r., II AKzW 1212/13, OSN Prok. i Pr. 2014, Nr 9, poz. 30.

²³ Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 września 2013 r., III AUa 1645/12, LEX nr 1366103.

²⁴ Z. Czeszejko-Sochacki, *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego: pojęcie, klasyfikacja i skutki prawne*, PiP 2002, nr 2, s. 30; A. Zoll, *Skuteczność orzeczeń polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] A. Dębiński, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Ius et Lex. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Adama Strzembosza*, Lublin 2002, s. 255; A. Mączyński, *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] M. Zubik (red.), *Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2006, s. 126; P. Radziejewicz, *Wzruszenie „domniemania konstytucyjności” aktu normatywnego przez Trybunał Konstytucyjny*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 5, s. 81–82; T. Kielkowski, *Naruszenie prawa dające podstawę do wznowienia postępowania administracyjnego jako przesłanka uchylecia decyzji przez sąd administracyjny*, PPP 2008, nr 4, s. 65–66.

²⁵ M. Florczak-Wątor, *Względny czy bezwzględny obowiązek stosowania niekonstytucyjnej normy prawnej w okresie odroczenia?*, [w:] M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski (red.), *Studia i Materiały Try-*

Rozstrzygając ten problem Sąd Najwyższy w uchwale SN z dnia 27 marca 2014 r. – KZP 30/13 (OSNKW 2014, Nr 7, poz. 53) wyjaśnił, że **Sąd może nie stosować art. 75 § 1 k.k. w zakresie, w jakim Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 lipca 2013 r. (sygn. akt SK 9/10) uznał ten przepis za niekonstytucyjny, jeżeli obligatoryjny tryb zarządzenia wykonania kary wobec skazanego, co do którego w okresie próby orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, prowadziłby do naruszenia Konstytucji RP w większym stopniu niż odstąpienie od tego trybu, z uwagi na szczególne okoliczności sprawy.**

Jest to pogląd w pełni uzasadniony, mimo że spotkał się z krytyczną oceną w piśmiennictwie²⁶.

Wprawdzie art. 190 ust. 3 Konstytucji RP nie formułuje wprost nakazu stosowania niekonstytucyjnego przepisu w okresie odroczenia, lecz w doktrynie podkreśla się, że istota odroczenia, sens jego stosowania, znaczenie obowiązywania przepisu oraz zależności między obowiązywaniem przepisu i jego stosowaniem, przemawiają za stosowaniem takiego przepisu²⁷. Odroczenie utraty mocy obowiązującej przepisu niekonstytucyjnego przez Trybunał Konstytucyjny traci swój podstawowy sens, czyli pozostawienie danego przepisu w obrocie prawnym ze wszystkimi tego konsekwencjami, a więc również obowiązkiem stosowania danego przepisu przez organy władzy publicznej, a w tym również sądy. Stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności przepisu z konstytucją pozbawia go domniemania konstytucyjności. Uchylenie domniemania konstytucyjności przepisu powinno w okresie odroczenia wpływać na praktykę jego stosowania²⁸. Obowiązek niestosowania niekonstytucyjnego przepisu determinuje wyrażona w art. 8 ust. 2 Konstytucji zasada bezpośredniego stosowania konstytucji²⁹. Ponadto, jak wskazuje się w doktrynie, zarówno stwierdzenie niekonstytucyjności przepisu, jak i odroczenie utraty jego mocy obowiązującej ma znaczenie przede wszystkim dla sądów, gdyż podlegając Konstytucji – zgodnie z art. 8 i 176 ust. 1 Konstytucji – nie mogą to nie mogą jednocześnie traktować *per non est* zakwestionowanego w skuteczny sposób konstytucyjności aktu, nawet jeśli jeszcze formalnie nie usunięto go z obrotu³⁰.

bunału Konstytucyjnego, t. XLVIII. Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa. s. 124–125; J. Królikowski, J. Sułkowski, *Głosa do postanowienia SN z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 29/08, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 1, s. 207–208.*

²⁶ A. Kowalski, *Głosa do uchwały SN z dnia 27 marca 2014 r., I KZP 30/13, LEX/el. 2014.*

²⁷ M. Florczak-Wątor, *Względny... , op. cit.*, s. 113–138.

²⁸ Zob. A. Mączyński, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy*, PiP 2000, nr 5; S. Wronkowska, *W sprawie bezpośredniego stosowania Konstytucji*, PiP 2001, nr 9; S. Kaźmierczyk, *W sprawie bezpośredniego stosowania Konstytucji (Uwagi polemiczne w związku z artykułem Sławomiry Wronkowskiej)*, PiP 2002, nr 4; B. Nita, *Bezpośrednie stosowanie konstytucji a rola sądów w ochronie konstytucyjności prawa*, PiP 2002, nr 9; A. Bator, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (artykuł recenzyjny)*, PiP 2006, nr 10.

²⁹ M. Florczak-Wątor, *Względny... , op. cit.*, s. 117.

³⁰ K. Gonera, E. Łętowska, *Odroczenie utraty mocy niekonstytucyjnej normy i wznowienie postępowania po wyroku Trybunału Konstytucyjnego*, PiP 2008, nr 6, s. 5.

Trafnie Sąd Najwyższy podkreślił konieczność rozróżnienia obowiązywania danego przepisu oraz obowiązku jego stosowania. Rację ma zatem, że sąd może dokonać własnej oceny, czy dopuszczalne jest na zasadzie *lex superior* pominięcie, przy rozstrzygnięciu konkretnej sprawy, normy wynikającej z treści art. 75 § 1 k.k. w tym zakresie, w jakim ustało domniemanie konstytucyjności. Możliwość pominięcia, na zasadzie *lex superior*, niekonstytucyjnej normy wynikającej z treści art. 75 § 1 k.k., zachodziłaby wówczas, gdyby ewentualne zastosowanie tej normy groziło poważniejszymi naruszeniami wartości konstytucyjnych niż jej niezastosowanie.

3. Odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 82 § 1 k.k.)

W myśl art. 82 § 1 k.k. karę uważa się za odbytą z chwilą warunkowego zwolnienia, jeżeli w okresie próby i w ciągu 6 miesięcy od jej zakończenia nie odwołano warunkowego zwolnienia. Okres próby i dalsze 6 miesięcy jest to okres, w którym może nastąpić odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Podobnie jest uregulowane zarządzenie wykonania kary, której wykonanie było warunkowo zawieszona (art. 75 § 4 k.k.). Na tle obu tych regulacji rodziła się wątpliwość, czy dla skutecznego odwołania warunkowego zwolnienia lub zarządzenia wykonania kary, postanowienie o jego odwołaniu winno być wydane w okresie próby lub w ciągu 6 miesięcy od jego zakończenia i w tym czasie się uprawomocnić, czy też termin ten jest zachowany, jeżeli zapadnie ono w tak określonych granicach czasowych. Problem ten występował już na gruncie wszystkich dotychczasowych kodeksów karnych.

Sąd Najwyższy początkowo stał na stanowisku, że wystarczyło w okresie próby, jak i dalszych 3 miesięcy (art. 64 k.k. z 1932 r.) albo 6 miesięcy (art. 79 § 1 k.k. z 1969 r.) wydanie nieprawomocnego postanowienia o zarządzeniu wykonania kary³¹.

Następnie organ ten w czasie obowiązywania kodeksu karnego z 1969 r., a także kodeksu karnego z 1997 r. uznał, że postanowienie o zarządzeniu wykonania kary dla skutecznego jej wykonania musiało stać się prawomocne w okresie próby albo kolejnych 6 miesiącach³². Organ ten *expressis verbis* stwierdzał,

³¹ Uchwała SN z dnia 18 stycznia 1962 r. – VI KO 62/61, OSNKW 1962, nr 4, poz. 62, wyrok SN z dnia 24 marca 1970 r., V KRN 673/66, OSNKW 1970, nr 6, poz. 61. Taki też pogląd był reprezentowany w doktrynie (M. Leonieni, *Odwołanie warunkowego zawieszenia wykonania kary*, Wkładka do nr 4/1995 Biuletynu Ministerstwa Sprawiedliwości, s. 12).

³² Uchwała 7 sędziów SN z dnia 30 stycznia 1996 r., I KZP 34/95, OSNKW 1996, nr 3–4, poz. 14 z uwagami krytycznymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 1996 r.*, WPP 1997, Nr 1, s. 93–95, postanowienie SN z dnia 3 listopada 2003 r., IV KK 373/03, LEX nr 82302, postanowienie SN z dnia 12 maja 2009 r., IV KK 88/09, OSNwSK 2009, poz. 1083, postanowienie SN z dnia 17 maja 2011 r., III KK 92/11, OSN Prok. i Pr. 2011, Nr 10, poz. 3.

że „Termin sześciomiesięczny, biegnący «od zakończenia okresu próby» – jak przepis art. 75 § 4 k.k. ustala – jest granicą czasową dla możliwości wydania zarządzenia wykonania kary. Jest to termin nieprzekraczalny, nie może być zatem przedłużony. Termin ten jest zachowany gdy przed jego upływem zapadnie prawomocne, niezaskarżalne w drodze zwykłych środków odwoławczych postanowienie o zarządzeniu wykonania kary”³³.

Problem ten powrócił ponownie ze względu na to, że ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw³⁴ został zmieniony model wykonalności postanowień w postępowaniu wykonawczym. Według art. 9 § 2 k.k.w. w brzmieniu sprzed nowelizacji postanowienie stawało się wykonalne z chwilą uprawomocnienia się, chyba że ustawa stanowiła inaczej, a obecnie postanowienie wydane w toku postępowania wykonawczego staje się wykonalne z chwilą wydania, chyba że ustawa stanowi inaczej lub sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie (art. 9 § 3 k.k.w.). Co do zarządzenia wykonania zawieszanej kary po tej zmianie Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że „Postanowienie o zarządzeniu wykonania kary wydane na podstawie art. 75 § 1, § 1a i § 2a k.k. staje się wykonalne z chwilą wydania przed upływem okresu wskazanego w art. 75 § 4 k.k., chyba że sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie. W przypadku takiego wstrzymania wykonanie postanowienia może nastąpić dopiero po jego uprawomocnieniu przed upływem terminu do zarządzenia wykonania kary”³⁵.

Odmienne stanowisko co do odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 czerwca 2014 r. – I KZP 7/14 (OSNKW 2014, Nr 9, poz. 67) przyjmując, że: **Użyte w art. 82 § 1 k.k. wyrażenie „nie odwołano warunkowego zwolnienia” odnosi się do sytuacji, gdy w okresie próby i w ciągu 6 miesięcy od jej zakończenia nie wydano prawomocnego postanowienia sądu w tym przedmiocie.** Jest ono nietrafne i słusznie spotkało się z krytyczną oceną³⁶. Uzasadniając je Sąd Najwyższy odwołał się na zasadzie analogii do podjęcia postępowania warunkowo umorzonego, co do którego postanowienie o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego, staje się wykonalne dopiero z chwilą jego uprawomocnienia. Skoro w tym wypadku do skutecznego odwołania

Takie samo stanowisko organ tej zajął co do zarządzenia wykonania kary (postanowienie SN z dnia 1 lutego 1995 r., III KRN 203/94, OSNKW 1995, nr 3–4, poz. 18, postanowienie SN z dnia 10 września 2005 r., III KK 312/05, Biul. PK 2005, Nr 6, poz. 1.2.10, postanowienie SA w Krakowie z dnia 11 września 2001 r., II AKz¹ 362/OI, OSN Prok. i Pr. 2002, Nr 3, poz. 20).

³³ Postanowienie SN z dnia 28 kwietnia 2004 r., II KK 37/04, Lex nr 109476.

³⁴ Dz.U. Nr 240, poz. 1431.

³⁵ Postanowienie SN z dnia 20 czerwca 2013 r., I KZP 3/13, OSNKW 2013, Nr 8, poz. 63 z głosem aprobującym K. Postulskiego, Lex/el 2013 i takimi uwagami R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1, s. 193–194, postanowienie SN z dnia 9 października 2013 r., V KK 177/13, LEX nr 1400154.

³⁶ K. Postulski, Głosa do uchwały SN z dnia 26 czerwca 2014 r., I KZP 7/14, LEX/el. 2014.

środka probacyjnego wymaga się, aby w terminie 6 miesięcy od zakończenia okresu próby zapadło prawomocne rozstrzygnięcie, to zważywszy na tożsamość regulacji, – argumentuje Sąd Najwyższy – brak racjonalnych powodów, aby wymaganie takie nie mogło być stawiane odnośnie do odwołania warunkowego zwolnienia. Uważa, że z samej istoty postanowienia o odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia, analogicznie jak w przypadku postanowienia o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego, dla jego wykonalności wymagać należy, aby stało się ono prawomocne. Trafnie zakwestionowano to porównanie, wywodząc, że bliższe odwołaniu warunkowego zwolnienia jest zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej. W tych przypadkach bowiem zasady procesowe decyzji sądu są określone w kodeksie karnym wykonawczym, a konsekwencje postanowień sądu nie wykraczają poza sferę wykonywania orzeczenia, jedynie przekształcają jego sposób wykonania. Postanowienie o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego zaś stanowi powrót do etapu postępowania jurysdykcyjnego i jest uregulowane w kodeksie postępowania karnego³⁷.

Przesłanki i zasady procesowe odwołania warunkowego zwolnienia określone są w art. 160 k.k.w., co przesądza o jego charakterze jako instytucji prawa karnego wykonawczego. Słusznie w literaturze podkreślono, że w postępowaniu wykonawczym zasadą jest wykonalność postanowienia z chwilą wydania, z wyjątkami, przewidującymi, że staje się wykonalne dopiero z chwilą uprawomocnienia się. Chodzi o postanowienia o udzieleniu przerwy, jeżeli prokurator oświadczył, że sprzeciwia się jej udzieleniu (art. 154 § 1 k.k.w.), udzieleniu warunkowego zwolnienia, jeżeli prokurator oświadczył, że sprzeciwia się jego udzieleniu (art. 162 § 2 k.k.w.) oraz zarządzeniu wykonania kary warunkowo zawieszanej na podstawie art. 75 § 2 i 3 k.k. (art. 178 § 3 k.k.w.)³⁸.

4. Kara łączna przy ciągu przestępstw (art. 91 § 3 k.k.)

Jeżeli sprawca został skazany dwoma lub więcej wyrokami za przestępstwa należące do ciągu przestępstw – zgodnie z art. 91 § 3 k.k. – orzeczona w wyroku łącznym kara nie może przekroczyć górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, przewidzianego w przepisie, którego znamiona każde z tych przestępstw wyczerpuje.

Na tle tego przepisu powstała wątpliwość, czy w przepisie tym chodzi o karę łączną oraz czy wyznaczona jest jedynie górna granica orzekanej w wyroku łącznym kary.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 września 2014 r. – I KZP 20/14 (OSNKW 2014, Nr 11, poz. 81) zasadnie uznał, że: **Kara orzekana wyrokiem łącznym na**

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

podstawie art. 91 § 3 k.k. w sytuacji, gdy sprawca został skazany dwoma lub więcej wyrokami za przestępstwa należące do ciągu przestępstw określonego w art. 91 § 1 k.k., jest karą łączną, której podstawę stanowią kary z osobna wymierzone za te przestępstwa. Dolną granicą tej kary jest najwyższa z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa, a górną – suma tych kar, która jednak nie może przekroczyć górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, przewidzianego w przepisie, którego znamiona każde z tych przestępstw wyczerpuje.

Uzasadniając ten pogląd Sąd Najwyższy podkreślił, że wyrok łączny wydawany w trybie art. 91 § 3 k.k. ma szczególny charakter³⁹, gdyż wyrokiem tym orzeka się karę, której przepis nie nazywa karą łączną oraz jej wymiar limitowany jest górnym progiem określonym jednakowo w art. 91 § 1 k.k. i art. 91 § 3 k.k., inaczej niż to przewiduje art. 86 § 1 k.k.

Rozważając, czy wymierzona na podstawie art. 91 § 3 k.k. kara jest karą łączną zwrócił uwagę, że w doktrynie kara wymierzana na podstawie art. 91 § 3 k.k. nie jest uznawana za karę łączną i przy jej wymierzaniu sąd nie jest związany poprzednio orzeczonymi karami w odrębnych postępowaniach. W związku z tym kara ta jest wymierzana w oparciu o ogólne zasady wymiaru kary, jednak z możliwością przekroczenia górnej granicy zagrożenia ustawowego o połowę⁴⁰. Taki też pogląd jest prezentowany w orzecznictwie, w którym stwierdza się, że „Przepis art. 91 § 3 k.k. nie obliguje do orzekania jednej kary w miejsce prawomocnie orzeczonych w dwóch lub więcej wyrokach kar za przestępstwa należące do określonego w art. 91 § 1 k.k. ciągu przestępstw, lecz jedynie dodatkowo koryguje górną granicę orzekanej w wyroku łącznym kary łączącej kary wymierzone w różnych wyrokach za przestępstwa należące do ciągu przestępstw”⁴¹.

W doktrynie jest też wypowiedzany odmienny pogląd i uznaje się, że kara orzekana w trybie art. 91 § 3 k.k. jest karą łączną⁴². W orzecznictwie też przyjmuje się, że „Przepis art. 91 § 3 k.k. stanowi samodzielną podstawę orzeczenia o karze łącznej m.in. w przypadku jej orzekania w sytuacji, kiedy sprawca w warunkach

³⁹ *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 168.

⁴⁰ L. Tyszkiewicz [w:] O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 2005, s. 709; M. Gałązka [w:] F. Cieply, M. Gałązka, A. Grześkowiak, R.G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk, K. Wiak, *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s. 451; M. Przestrzelski, *Przedawnienie wykonania kary orzeczonej wyrokiem łącznym*, WPP 2014, nr 1, s. 84–85.

⁴¹ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 6 grudnia 2012 r., II AKa 219/12, KZS 2013, nr 6, poz. 97.

⁴² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 1195; G. Rejman [w:] E. Bieńkowska, B. Kunicka-Michalska, G. Rejman, J. Wojciechowska, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1238; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 272; T. Bojarski [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 224; S. Żółtek [w:] M. Błaszczuk, J. Długosz, M. Królikowski, J. Lachowski, A. Sakowicz, R. Skarbek, A. Wąlcak-Zochowska, W. Zalewski, R. Zawłocki, S. Żółtek, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32–116*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II, Warszawa 2010, s. 684; P. Kardas [w:] G. Bogdan, Z. Cwiąkal, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, t. 1, Warszawa 2012, s. 1176.

określonych w art. 85 k.k. popełnia dwa lub więcej ciągów przestępstw określonych w art. 91 § 1 k.k. lub ciąg przestępstw oraz inne przestępstwo”⁴³.

Odrzucając pierwszą z koncepcji Sąd Najwyższy w omawianej uchwale trafnie podkreślił, że wymierzenie kary za ciąg przestępstw powoduje, że kary orzeczone wcześniej w prawomocnych wyrokach podlegających łączeniu traktuje się *per non est*, co prowadziłyby do naruszenia powagi rzeczy osądzonej. Karę z art. 91 § 3 k.k. wymierza się wyrokiem łącznym, a wyrok łączny jest instytucją prawa karnego procesowego unormowaną w rozdziale 60 k.p.k., bazującą na materialnoprawnej konstrukcji kary łącznej za zbiegające się przestępstwa. Z art. 569 § 1 k.p.k. – kontynuuje Sąd Najwyższy – wynika, że wyrok łączny wydaje się, jeżeli zachodzą warunki do orzeczenia kary łącznej w stosunku do osoby prawomocnie skazanej wyrokami różnych sądów, a przedmiotem postępowania jest tylko łączenie orzeczonych kar na zasadzie określonej w art. 85 k.k. i łączenie kar nie zmienia treści prawomocnych wyroków objętych postępowaniem. Słusznie zauważa, że pojęcie wyroku łącznego ukształtowane w procedurze karnej (art. 569 § 1 k.p.k.) występuje w identycznym znaczeniu w przepisach prawa materialnego, a więc także w art. 91 § 3 k.k., i *vice versa*, a pojęcie kary łącznej zdefiniowane w prawie materialnym (art. 85 k.k.) zachowuje swoje znaczenie w przepisach prawa procesowego. Nie ma więc żadnych przesłanek do twierdzenia, że sformułowanie „wyrok łączny”, zamieszczone w art. 91 § 3 k.k. w rozdziale normującym zbieg przestępstw oraz łączenie kar i środków karnych, zawiera w sobie inną treść niż w art. 569 k.p.k., a więc że nie jest orzeczeniem o karze łącznej w stosunku do osoby prawomocnie skazanej wyrokami różnych sądów. Poprzestanie na wykładni językowej przez wnioskowanie, że określenie „kara” nie oznacza w tym przepisie kary łącznej, prowadziłyby do rezultatu burzącego systemową więź instytucji kary łącznej i wyroku łącznego w obszarze prawa karnego materialnego i procesowego, a także w konsekwencji do naruszenia zasady *res iudicata*, stanowiącej jeden z fundamentów systemu postępowania karnego. Słusznym zdaniem Sądu Najwyższego pominięcie w art. 91 § 3 k.k. kwantyfikatora „łączna” w odniesieniu do kary zapobiega niespójności z normą wyrażoną w art. 91 § 1 k.k. stanowiącą, iż wobec sprawcy ciągu przestępstw orzeka się jedną karę.

Określenie w art. 91 § 3 k.k. górnej granicy kary powodu wyłącznie jej określenia w art. 86 § 1 k.k. Oznacza to, że art. 91 § 3 k.k. ma charakter szczególny wobec art. 86 k.k.⁴⁴

⁴³ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 6 sierpnia 2013 r., II AKa 135/13, OSA 2014, nr 1, s. 15–27.

⁴⁴ Wyrok SA w Katowicach z dnia 18 lipca 2002 r., II AKa 249/02, LEX nr 77502; P. Kardas [w:] G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 1176; M. Przestrzelski, *Przedawnienie...* op. cit., s. 85.

5. Groźba bezprawna w art. 245 § 1 k.k.

Art. 245 k.k. przewiduje m.in. odpowiedzialność karną za użycie przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na świadka, biegłego, tłumacza, oskarżyciela albo oskarżonego. Na tle tego przepisu zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia, czy chodzi w nim o groźbę bezprawną w postaci groźby karalnej, określonej w art. 190 § 1 k.k. i w związku z tym konieczne jest ustalenie, że groźba wzbudza uzasadnioną obawę, że będzie spełniona.

Wątpliwość co do rozumienia pojęcia „groźba bezprawna” użytego w tym przepisie wynika z faktu, że jest ono rozbieżnie interpretowane w orzecznictwie. Wskazywano, że „Nie popełnia przestępstwa z art. 245 k.k. sprawca, który w celu wywarcia wpływu na świadka używa groźby popełnienia przestępstwa na jego szkodę, a groźba ta nie wzbudza w zagrożonym obawy, że będzie spełniona”⁴⁵. Podobnie interpretowano to znamię w innych przestępstwach⁴⁶.

Przyjmowano także, że w wypadkach gdy znamię jest ograniczone do użycia „groźby bezprawnej” bez dodania, że ma ona wywołać uzasadnioną obawę jest spełnienia, nie jest wymagane zaistnienia u adresata groźby obawy jej spełnienia⁴⁷. Wskazywano wprost, że „W treści tego przepisu (art. 245 k.k. – uwaga R.A.S.) nie ma wymogu, aby groźba kierowana do świadka, czy też innej osoby w nim wymienionej musiała wywołać w nim uzasadnioną obawę spełnienia. Przepis ten przewiduje natomiast wymóg, aby użycie groźby bezprawnej nastąpiło w określonym celu, tj. w celu wywarcia wpływu na wymienione osoby”⁴⁸.

Podobne rozbieżności występują w doktrynie.

Twierdzi się, że:

- przypadku każdego rodzaju groźby warunkiem jej bezprawności jest, aby była to groźba poważna, która wzbudziła w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona⁴⁹;
- w każdym wypadku groźba ma dotrzeć do świadomości adresata oraz muszą zaistnieć podstawy do potraktowania jej poważnie przez zagrożonego⁵⁰.

⁴⁵ Wyrok SA w Lublinie z dnia 3 października 2013 r., II AKa 152/13, LEX nr 1388873, wyrok SA we Wrocławiu z dnia 23 sierpnia 2012 r., II AKa 227/12, LEX nr 1220370.

⁴⁶ Wyrok SN z dnia 7 grudnia 1999 r., WA 38/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 32; wyrok SA w Lublinie z dnia 13 października 2008 r., II AKa 236/08, LEX nr 477863.

⁴⁷ Wyrok SN z dnia 6 czerwca 2011 r., V KK 128/11, LEX nr 897778.

⁴⁸ Wyrok SA w Lublinie z dnia 6 września 2012 r., II AKa 189/12, KZS 2012, nr 12, poz. 87.

⁴⁹ B. Kunicka-Michalska [w:] O. Górniok, W. Koziół, E. Pływaczewski, B. Kunicka-Michalska, R. Zawłocki, B. Michalski, A. Sakowicz, J. Skorupka, *Kodeks karny. Komentarz do artykułów 222–316*, (red.) A. Wąsek, R. Zawłocki, t. II, Warszawa 2010, s. 377; W. Wróbel, A. Wojtaszczyk, W. Zontek [w:] L. Gardocki (red.), *System prawa karnego. Tom 8. Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, Warszawa 2013, s. 689; M. Jachimowicz, *Przestępstwo zmuszania świadka*, PS 2007, nr 11–12, s. 152.

⁵⁰ A. Zoll [w:] K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, t. 1, Kraków 1998, s. 636; O. Górniok, J. Bojarski [w:] M. Berent, J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar, W. Filipkowski, O. Górniok, E. Guzik-Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E. Ply-

Sąd Najwyższy w postanowienie z dnia 27 marca 2014 r., I KZP 2/14 (OSNKW 2014, nr 7, poz. 53) wyjaśnił, że: **Przepis art. 245 k.k. postuluje się znamieniem groźby bezprawnej w rozumieniu definicji zawartej w art. 115 § 12 k.k., która nie zawiera wyrażonego wprost wymagania, aby każde z wymienionych tam zachowań wywołało w zagrożonym uzasadnioną obawę spełnienia groźby; natomiast ten ostatni skutek, ustawodawca związał – i to pośrednio – z postacią groźby opisaną w art. 190 k.k.**

Jest to pogląd słuszny i należyście uzasadniony. Organ ten słusznie zwrócił uwagę, że w art. 245 k.k. chodzi o groźbę bezprawną w rozumieniu definicji zawartej w art. 115 § 12 k.k., która nie zawiera wyrażonego wprost wymagania, aby każde z wymienionych tam zachowań wywołało w zagrożonym uzasadnioną obawę spełnienia groźby. Ten skutek jest związany z groźbą karalną, tj. określoną w art. 190 k.k. Gdyby wywołanie stanu obawy w zagrożonym miało być elementem konstytutywnym znamienia groźby bezprawnej we wszystkich jej postaciach, to musiałby on znajdować się w ramach jej definicji ustawowej. Zasadnie Sąd Najwyższy już wcześniej przyjął, że „Nie w każdym przypadku popełnienia przestępstwa znamiennej groźbą bezprawną należy wskazać w opisie czynu, iż groźba wzbudziła w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, tak jak jest to konieczne w przypadku przestępstwa z art. 190 §1 k.k.”⁵¹

6. Pokrzywdzony przestępstwem paserstwa (art. 291 § 1 k.k.)

Pokrzywdzonym – zgodnie z art. 49 § 1 i 2 k.p.k. – jest osoba fizyczna lub prawna, instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna, choćby nie miała osobowości prawnej, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. „O tym, kto jest osobą pokrzywdzoną w konkretnej sprawie – na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy – decyduje dobro prawne tej osoby naruszone lub zagrożone przez sprawcę czynu, i to w sposób bezpośredni, choćby nie wynikało to wprost z opisu tego czynu i jego kwalifikacji prawnej. Owa bezpośredniość wchodzi w grę także wtedy, gdy przedmiotem ochrony prawnej jest wprawdzie dobro ogólniejszej natury, ale zagrożenie tego dobra powoduje również bezpośrednio pokrzywdzenie indywidualnej osoby”⁵².

W niektórych kategoriach przestępstw trudno jest wskazać pokrzywdzonego. Wśród nich jest przestępstwo paserstwa (art. 291 § 1 k.k.), co do którego zachodzi

waczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, *Kodeks karny. Komentarz*, (red.) M. Filar, Warszawa 2014, s. 735; J. Majewski [w:] G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, s. 1396–1397; S. Hypś [w:] F. Ciepły, M. Gałązka, A. Grzeškowiak, R.G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk, K. Wiak, *Kodeks karny Komentarz*, (red.) A. Grzeškowiak, K. Wiak, Warszawa 2014, s. 662; J. Giezek [w:] J. Giezek, N. Kłaczyńska, G. Łabuda, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 708.

⁵¹ Postanowienie SN z dnia 14 lutego 2013 r., II KK 120/12, LEX nr 1405555.

⁵² Postanowienie SN z dnia 21 maja 2014 r., V KK 418/13, LEX nr 1475186.

wątpliwość, czy właściciel jest bezpośrednio pokrzywdzony tym przestępstwem. O tym, że występują takie trudności przekonuje analiza orzecznictwa. Przyjmuje się, że właściciel skradzionej rzeczy nie jest pokrzywdzonym przestępstwem z art. 291 k.k.⁵³ ale twierdzi się też, że ma taki status⁵⁴.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26 czerwca 2014 r., I KZP 8/14 (OSNKW 2014, Nr 10, poz. 74) słusznie uznał, że: **Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 291 § 1 k.k. – w pewnych sytuacjach, wynikających z okoliczności danej sprawy – jest własność (lub inne prawa majątkowe), a właściciel rzeczy (dysponent prawa majątkowego) może być podmiotem bezpośrednio pokrzywdzonym przestępstwem paserstwa umyślnego.**

W uzasadnieniu trafnie zaznaczył, że dla przyznania statusu pokrzywdzonego konieczne jest prawidłowe rozpoznanie nie tylko ogólnego lub rodzajowego, ale także i indywidualnego przedmiotu ochrony analizowanej normy prawnej, przy jednoczesnym uwzględnieniu, że dany czyn może wypełniać znamiona więcej niż jednego przepisu ustawy. Kryterium bezpośredniości naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego danej osoby oznacza natomiast, że w relacji między czynem o konkretnych znamionach przestępstwa a naruszeniem lub zagrożeniem dobra tej osoby nie ma ogniw pośrednich, z czego wynika, że do kręgu pokrzywdzonych można zaliczyć tylko ten podmiot, którego dobro prawne zostało działaniem przestępnym naruszone wprost, a nie za pośrednictwem godzenia w inne dobro.

Ważne znaczenie ma też – podkreślony przez Sąd Najwyższy – argument konstytucyjny. Konstytucja chroni własność (art. 21 ust. 1) oraz każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo do dziedziczenia, przy czym własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej, a sama własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności (64 ust. 1–3). Państwo jest zobowiązane zagwarantować jego ochronę i możliwości jego realizacji⁵⁵.

Odwołując się do cywilistycznego znaczenia prawa własności, Sąd Najwyższy słusznie wywiódł, że prawo własności daje najpełniejsze władztwo nad rzeczą, a właściciel rzeczy może żądać, aby nikt nie przeszkadzał mu w korzystaniu z przedmiotu własności. Każdy ma obowiązek powstrzymania się od takich działań, które stanowiłyby ingerencję w sferę cudzej własności. Właściciel ma uprawnienie do korzystania z rzeczy, tj. jej posiadania, używania, pobierania pożytków i innych przychodów oraz do rozporządzania rzeczą, więc do wyzbycia się własności rzeczy oraz jej obciążenia.

Przechodząc do określenia indywidualnego przedmiotu ochrony przestępstwa z art. 291 k.k. Sąd Najwyższy słusznie podkreślił, że przedmiot ochrony prze-

⁵³ Wyrok SA w Katowicach z dnia 28 kwietnia 2011 r., II AKa 87/11, LEX nr 1001375, wyrok SN z dnia 3 maja 1984 r., I KR 74/84, OSNPG 1985, nr 1, poz. 3.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2011 r., III KK 399/10, LEX nr 811861.

⁵⁵ Wyrok TK z dnia 10 lipca 2012 r., P 15/12, OTK-A 2012, nr 7, poz. 77.

stępstwa paserstwa jest niejednolity⁵⁶. Paserstwo zagraża nie tylko mieniu, ale i szeroko rozumianemu porządkowi prawnemu w zakresie pewności i legalności obrotu gospodarczego⁵⁷. Jednakże umieszczenie paserstwa w rozdziale grupującym przestępstwa przeciwko mieniu nie przesądza, że przedmiotem ochrony tego przestępstwa jest przede wszystkim własność lub też tylko własność lub posiadanie rzeczy. W wypadku paserstwa polegającego na nabywaniu lub pomaganiu do zbycia albo przyjmowaniu rzeczy pochodzących z przestępstw przeciwko mieniu, przedmiotem ochrony jest własność, posiadanie lub inne prawa rzeczowe lub obligacyjne do rzeczy oraz reguły legalnego obrotu prawnego⁵⁸. Zasadnie organ ten doszedł do wniosku, że w każdej sytuacji, gdy przedmiot przestępstwa paserstwa został uzyskany za pomocą przestępstwa przeciwko mieniu, przepis art. 291 § 1 k.k. chroni własność, a także inne prawa majątkowe, nawet przy przyjęciu, że w pewnych sytuacjach ochrona ta może sięgać także w inne sfery porządku prawnego⁵⁹. Właścicielowi skradzionej rzeczy nadal przysługują przeciwie opisanie uprawnienia z art. 140 k.c., a tym samym realizacja czynności wykonawczych z art. 291 § 1 k.k. narusza te uprawnienia.

Prawo karne skarbowe

7. Paserstwo akcyzowe (art. 65§ 1 k.k.s.)

Przestępstwem skarbowym stypizowanym w art. 65 § 1 k.k.s. jest nabywanie, przechowywanie, przewożenie, przesyłanie lub przenoszenie wyrobów akcyzowych stanowiących przedmiot czynu zabronionego określonego w art. 63, art. 64 lub art. 73 k.k.s. lub pomaganie w ich zbyciu albo przyjęcie tych wyrobów lub pomaganie do ich ukrycia. Na tle tego przepisu powstał problem, czy dla realizacji jego odmiany w postaci nabycia konieczne jest objęcie we władztwo fizyczne (*apprehensio*) wyrobu akcyzowego przez nabywcę.

Nie jest to problem nowy, gdyż występował już na gruncie przepisów prawa karnego powszechnego co do paserstwa, w którym jednym ze znamion jest naby-

⁵⁶ E. Guzik-Makaruk, E. Plywaczewski [w:] R. Zawłocki (red.), *System prawa karnego, t. IX, Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, Warszawa 2013, s. 253; L. Wilk [w:] M. Błaszczak, J. Lachowski, A. Michalska-Warias, J. Piskorski, A. Sakowicz, L. Wilk, W. Zalewski, R. Zawłocki, M. Żelichowski, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 222–316*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, t. II, Warszawa 2013, s. 678.

⁵⁷ M. Kulik [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2014, s. 727. Zob. szerzej D. Mucha, *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1997 roku*, Opole 2014, s. 60–68.

⁵⁸ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas [w:] A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Ćwiakalski, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. III, Warszawa 2008, s. 414.

⁵⁹ M. Siwek, Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 kwietnia 2011 r., II AKa 87/11, LEX/el. 2013.

1/2015

cie rzeczy (art. 215 § 1 k.k. z 1969 r. i art. 291 § 1 k.k. z 1997 r.). Sąd Najwyższy przyjmował, że „Czasownikowe znamię przestępstwa określonego w art. 215 § 1 k.k. (z 1969 r. – uwaga R.A.S.) „nabywa” oznacza uzyskanie władztwa nad rzeczą za zgodą osoby władającej nią dotychczas i zbywającej na rzecz nabywcy; z reguły będzie to sprzedaż, zamiana lub darowizna”⁶⁰.

W doktrynie również przyjmuje się, że dla bytu paserstwa w formie nabycia konieczne jest uzyskanie władztwa nad rzeczą rzeczy, które umożliwi sprawcy faktyczne dysponowanie przedmiotem⁶¹.

Na gruncie art. 65 § 1 k.k.s. Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że „Przestępstwo paserstwa akcyzowego określone w art. 65 § 1 k.k.s. zostaje popełnione w chwili każdego wejścia w posiadanie (nabycia, przechowania, przyjęcia, przewożenia, przenoszenia, przesyłania) wyrobu nieobciążonego podatkiem akcyzowym i z tej już tylko racji sprawca osiąga korzyść, która nie musi wiązać się z osobistym wprowadzeniem towaru do obrotu”⁶². Taki też pogląd jest prezentowany w doktrynie⁶³. Zwraca się uwagę, że „nabycie” nie realizuje się w drodze zawarcia samego konsensusu między nabywcą a zbywcą, samo zaś uzgodnienie to może być uznane jedynie za usiłowanie⁶⁴.

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 12 listopada 1986 r., II KR 315/86., OSNKW 1987, nr 7–8, poz. 67.

⁶¹ E. Szwedek, *Paserstwo w polskim prawie karnym*, Poznań 1960, s. 61–62; O. Chybiński, *Paserstwo w prawie karnym*, Warszawa 1962, s. 42–43; E. Pływaczewski, Głos do wyroku SN z dnia 12 listopada 1986 r., II KR 315/86, Prob. Praw. 1988, nr 6, s. 72; E. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa w ustawodawstwie polskim*, Toruń 1986, s. 82–86; K. Indeki, *Przestępstwo paserstwa w Kodeksie Karnym z 1969 r. Analiza dogmatyczna*, Łódź 1991, s. 62–65; A. Marek, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 618; B. Michalski [w:] O. Górniok, W. Kozielewicz, E. Pływaczewski, B. Kunicka-Michalska, R. Zawłocki, B. Michalski, A. Sakowicz, J. Skorupka, *Kodeks karny. Komentarz do artykułów 222–316*, (red.) A. Wąsek, R. Zawłocki, t. II, Warszawa 2010, s. 1232; L. Wilk [w:] M. Błaszczuk, J. Lachowski, A. Michalska-Warias, J. Piskorski, A. Sakowicz, L. Wilk, W. Zalewski, R. Zawłocki, M. Żelichowski, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 679; M. Dąbrowska-Kardas i P. Kardas [w:] A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Cwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 415–416; E. Pływaczewski, E. Guzik-Makaruk [w:] M. Berent, J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar, W. Filipkowski, O. Górniok, E. Guzik-Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 1456; M. Gałązka [w:] F. Cieply, M. Gałązka, A. Grześkowiak, R.G. Hałas, S. Hypś, D. Szeleszczuk, K. Wiak, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 1061; G. Labuda [w:] J. Giezek, D. Gruszecka, N. Kłaczyńska, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, *Kodeks karny. Część szczególna*, J. Giezek (red.), Warszawa 2014, s. 1140; M. Kulik [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny...*, op. cit., s. 728; D. Mucha, *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1997 roku*, Opole 2014, s. 120.

⁶² Postanowienie SN z dnia 4 lutego 2013 r., III KK 158/12, OSNKW 2013, nr 5, poz. 45.

⁶³ A. Nita [w:] G. Bogdan, A. Nita, Z. Radzikowska, A.R. Światłowski, *Kodeks karny skarbowy z komentarzem*, Gdańsk 2000, s. 176; W. Kotowski, B. Kurzępa, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego*, Warszawa 2000, s. 160; P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Lex, Warszawa 2012, s. 626; T. Grzegorzczuk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 335; F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 212; A. Wielgolewska, A. Piaseczny, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 243; L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 324.

⁶⁴ R. Kubacki, A. Bartosiewicz, *Kodeks karny skarbowy. Przestępstwa i wykroczenia podatkowe oraz dewizowe*, Warszawa 2010, s. 390–391.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 października 2014 r., I KZP 23/14 (Biul. PK 2014, nr 10, poz. 1.2.3.) stanął na stanowisku, że: **Pojęcie „nabywa” użyte w art. 65§1 k.k.s. powinno być rozumiane zgodnie z jego znaczeniem w języku ogólnym. Będzie ono obejmować swoim zakresem każde uzyskanie przez sprawcę faktycznego władztwa nad wyrobami akcyzowymi wymienionymi w tym przepisie.**

Pogląd ten zasługuje na aprobatę. Uzasadniając go Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności odwołał się do znaczenia językowego tego pojęcia, wskazując, że zwrot „nabywa” oznacza „otrzymanie czegoś na własność, kupienie czy kupowanie czegoś, obejmowanie czegoś w posiadanie przez kupno lub wymianę⁶⁵. Ponadto takie jego rozumienie znajduje wsparcie w przedstawionych wyżej poglądach doktryny.

Prawo wykroczeń

8. Idealny zbieg przestępstwa z art. 177 § 1 lub 2 k.k. i wykroczenia z art. 86 § 1 k.w.

Przestępstwem wypadku w komunikacji stypizowanym w art. 177 § 1 k.k. jest spowodowanie w wyniku naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym nieumyślnie wypadku, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała powodujące naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia na okres powyżej 7 dni, a niestanowiących ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 156 § 1 k.k. (tzw. średnich obrażeń ciała). Zawężenie do tego rodzaju skutków nastąpiło przez odesłanie do obrażeń ciała określonych w art. 157 § 1 k.k. Z treści § 1 w kontekście § 2 art. 157 k.k. wynika, że przepis ten dotyczy obrażeń ciała powodujących naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni. W art. 157 § 2 k.k. jest zaś mowa o obrażeniach powodujących naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni (tzw. lekkie obrażenia ciała). Są one zatem wyłączone z zakresu skutków wypadku drogowego, skoro obrażenia ciała, jakie mają wynikać z naruszenia zasad bezpieczeństwa ruchu zostały w art. 177 § 1 k.k. określone przez odesłanie do art. 157 § 1 k.k. Punktem granicznym kryminalizacji wypadku drogowego są *verba legis* „obrażenia ciała określone w art. 157 § 1 k.k.” Nieobjęte są także żadnym innym przepisem z rozdziału XXI k.k. Nic dziwnego, że pojawiły się wątpliwości co do kwalifikowania zdarzeń powstałych w ruchu, w których inna osoba doznała lekkich obrażeń ciała.

W kontekście tego przepisu powstała wątpliwość, czy w przypadku doznania przez różne osoby w jednym zdarzeniu drogowym obrażeń naruszających pra-

⁶⁵ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, S. Dubisz (red.), t. 2, Warszawa 2003, s. 967; *Wielki słownik języka polskiego*, M. Szymczak (red.), Warszawa 1999, s. 228.

widłowe czynności ciała na okres powyżej i poniżej 7 dni, należy wyodrębnić zachowanie sprawcy w części dotyczącej pokrzywdzonych z obrażeniami poniżej 7 dni i uznać je za wykroczenie z art. 86 § 1 k.w., a w konsekwencji wszcząć postępowanie o to wykroczenie, czy też w opisie zarzutu z art. 177 § 1 bądź § 2 k.k. oprócz pokrzywdzonych z obrażeniami powyżej 7 dni ujęci być powinni także pokrzywdzeni z obrażeniami poniżej 7 dni, gdyż również ich dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone tym samym zdarzeniem faktycznym.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 marca 2014r., I KZP 1/14 (OSNKW 2014, Nr 7, poz. 54) uznał, że: **Przestępstwo określone w art. 177 § 1 lub § 2 k.k., popełnione na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu, w następstwie którego inna osoba – niebędąca pokrzywdzonym tym przestępstwem – odniosła obrażenia powodujące naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż siedem dni albo poniosła szkodę w mieniu, zgodnie z art. 10 § 1 k.w., stanowi jednocześnie wykroczenie określone w art. 86 § 1 k.w.** Jest to pogląd co do zasady trafny, lecz spotkał się z uwagami krytycznymi⁶⁶ lub częściowo krytycznymi⁶⁷.

Sąd Najwyższy w omawianym postanowieniu podtrzymał dotychczasową linię orzecznictwa, że w zakres skutków z art. 177§ 1 k.k. nie wchodzi tzw. lekkie obrażenia ciała. Dotychczas organ ten zajmował stanowisko, że:

- „Nie popełnia przestępstwa, kto naruszając, chociażby nieumyślnie zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym powoduje nieumyślnie wypadek, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała lub rozstrój zdrowia nie trwające dłużej niż siedem dni”⁶⁸.
- „Wykroczenie z art. 86 § 1 k.w. obejmuje także te zachowania, które będąc naruszeniem zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym spowodowały skutki w postaci lekkich obrażeń ciała oraz wszelkiej szkody w mieniu”⁶⁹.
- „Skoro zaś odpowiedzialności karnej sprawcy zdarzenia, polegającego na nieumyślnym spowodowaniu szkód w zakresie życia i zdrowia w następstwie naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym, nie regulują przepisy rozdziału XIX k.k., lecz przepisy rozdziału XXI k.k. i rozdziału XI k.w., to należy uznać, że tym bardziej do odpowiedzialności karnej sprawców, którzy na skutek niezachowania zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym narażają

⁶⁶ A. Skowron, Głosa do postanowienie SN z dnia 27 marca 2014 r., I KZP 1/14, LEX/el. 2014.

⁶⁷ Głosy do postanowienia SN z dnia 27 marca 2014 r., I KZP 1/14, J. Dudy, PnD 2014, nr 5, s. 5–13; R.A. Stefańskiego, OSP 2014, Nr 7–8, s. 1084–1091; A. Jezuska, PnD 2014, nr 11, s. 5–15.

⁶⁸ Uchwała z dnia 18 listopada 1998 r. – I KZP 16/98, OSNKW 1998, nr 11–12, poz. 48 z glosami aprobującą S. Bończaka, PS 1999, nr 5, s. 113–122 i krytycznymi M. Kornilowicza, PiP 1999, nr 6, s. 108–111, J. Długozimy, GS 1999/2000, nr 12–1, s. 23–24; W. Marcinkowskiego, PS 2000, nr 5, s. 119–125 oraz uwagami aprobującymi S. Zabłockiego, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Karna*, Pal. 1999, nr 1–2, 147–149 i R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 1998 r.*, WPP 1999, nr 1–2, s. 105–111. Pogląd ten podzielił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 grudnia 1998 r. – I KZP 20/98, LEX nr 519656.

⁶⁹ Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2000 r., WA 42/00, LEX nr 550583.

inne osoby na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub powstania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, nie mają zastosowania przepisy rozdziału XIX k.k.”⁷⁰

Słusznie Sąd Najwyższy w omawianym postanowieniu dodał, że za tym poglądem przemawia wykładnia autentyczna i założenie racjonalności ustawodawcy, a ponadto dopuszczając odpowiedzialność na podstawie art. 157 § 2 w zw. z § 3 k.k. należałoby przyjąć, że obrażenia ciała wynikają wyłącznie z faktu ich spowodowania, gdy tymczasem są one następstwem naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu. Powołując się na podkreślenie w art. 177 § 1 k.k., że chodzi o spowodowanie nieumyślnie wypadku, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała, trafnie argumentuje, że nacisk został położony nie na obrażenia ciała, a na nieumyślne spowodowanie wypadku, co prowadzi do wniosku, że ustawodawca zmierzał do wyłączenia spośród zdarzeń wywołujących u innej osoby obrażenia ciała tych, które stanowią zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, są zdarzeniami w komunikacji. Ponadto zauważył, że odpowiedzialność karna osoby kierującej pojazdem mechanicznym w ruchu drogowym, naruszającej zasady bezpieczeństwa w ruchu, zamknięta jest wyłącznie w przepisach rozdziału XXI k.k. oraz rozdziału XI k.w. Do odpowiedzialności karnej takiej osoby za popełnienie takiego czynu nie mają zastosowania przepisy z rozdziału XIX k.k. Przedmiotem ochrony większości przestępstw rozdziału XXI k.k., poza bezpieczeństwem komunikacji, jest także życie i zdrowie człowieka. Przedmiot ochrony jest więc identyczny z tym, jaki mają przestępstwa zamieszczone w rozdziale XIX k.k. Zatem zdarzenia polegające na nieumyślnym spowodowaniu szkód w zakresie życia i zdrowia, w wyniku naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu zostały wyłączone z rozdziału XIX k.k.⁷¹

Jest to o tyle istotne, że w kwestii tej wystąpiły rozbieżności w doktrynie, w której uznaje się, że;

- takie zachowania wyczerpują znamiona występku określonego w art. 157 § 2 i 3 k.k. oraz wykroczenia z art. 86 k.w., a więc zachodzi idealny zbieg przestępstwa z art. 157 § 2 w zw. z § 3 k.k. i wykroczenia z art. 86 k.w. Uzasadnia się je względami słuszności, gdyż nie do zaakceptowania jest sytuacja, by ofiara wypadku, która doznała obrażeń ciała powodujących naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia na okres nieprzekraczający 7 dni pozbawiona była statusu i uprawnień pokrzywdzonego w prawie i postępowaniu karnym.⁷² Podkreśla się, że skoro pominięto w art. 177 § 1 k.k. skutek

⁷⁰ Wyrok SN z dnia 20 lutego 2008 r., V KK 313/07, KZS 2009, nr 11, poz. 13 z glosą aprobującą A. Ważnego, PnD 2009, nr 10, s. 5–11.

⁷¹ Uchwała z dnia 18 listopada 1998 r. – I KZP 16/98, OSNKW 1998, nr 11–12, poz. 48.

⁷² A. Marek, *Odpowiedzialność karna za spowodowanie „lekkich” uszkodzeń ciała przez sprawcę wypadku w komunikacji*, Prok. i Pr. 1999, Nr 3, s. 10–11; A. Marek, *Kodeks karny...*, op cit., s. 419–420; W. Marcinkowski, *Lekki wypadek w komunikacji w obliczu ustanowienia przepisu art. 178a k.k.*, Prokurator 2000, nr 4, s. 38–50; J. Piórkowska-Flieger [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger,

w postaci uszczerbku na zdrowiu na okres nieprzekraczający 7 dni, to sprawca takiego uszczerbku wyrządzonego nieumyślnie powinien podlegać odpowiedzialności na podstawie przepisów ogólnych, tj. art. 157 § 1 i 3 k.k.⁷³

- w kodeksie karnym z 1997 r. nastąpiła kontrawencjonalizacja wypadku w komunikacji, którego skutki ograniczają się do lekkich obrażeń ciała⁷⁴. Uzasadnia się to tym, że w zakresie spowodowania w ruchu obrażeń ciała, powodujących naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni, art. 157 § 1 w zw. z § 3 k.k. – zgodnie z maksymą *lex specialis derogat legi generalis* – jest wyłączony przez art. 177 § 1 k.k. Klasyczna reguła specjalności nie ma zastosowania w sytuacji, gdy w zdarzeniu w ruchu drogowym dojdzie do spowodowania obrażeń ciała powodujących naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni. Sugeruje to, że tego rodzaju czyny należy kwalifikować jako przestępstwo z art. 157 § 2 w zw. z § 3 k.k. Podkreśla się jednak, że opieranie się wyłącznie na tej dyrektywie wykładni i abstrahowanie od ratio legis art. 177 § 1 k.k. może być złudne. Wskazuje się, że przestępstwa zgrupowane w rozdziale XXI k.k. chronią bezpieczeństwo w komunikacji, na co jednoznacznie wskazuje intytucja tego rozdziału. Celem zaś kryminalizacji zachowań stypizowanych w art. 177 k.k. jest ochrona dobra prawnego, jakim jest bezpieczeństwo w komunikacji. Odstąpienie od kryminalizacji z tego powodu określonych zachowań, może być podyktowane przekonaniem o nieprzydatności instrumentów prawa karnego do osiągnięcia założonego celu⁷⁵. Zauważa się, że niecelowość korzystania z prawa karnego do zwalczania takich zachowań w ruchu drogowym była motywem wyłączenia ze sfery prawa karnego wypadków

M. Szwarczyk, *Kodeks karny. Komentarz*, 2006, s. 315; T. Bojarski [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 231.

⁷³ A. Marek, *Kodeks karny...*, *op cit.*, s. 420.

⁷⁴ R.A. Stefański, *Wypadek drogowy w świetle projektów kodeksu karnego i kodeksu wykroczeń*, PiP 1994, nr 1, s. 49; *idem*, *Odpowiedzialność za spowodowanie lekkiego wypadku drogowego*, Prok. i Pr. 1998, nr 11–12, s. 126; *idem*, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji. Rozdział XX i XXI Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 317–328; W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 561 i 583–585; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Odpowiedzialność za spowodowanie wypadku komunikacyjnego w świetle regulacji nowego kodeksu karnego z 1997*, cz. 1, Pal. 1999, nr 1–2, s. 26; K. Buchała [w:] G. Bogdan, K. Buchała, Z. Cwiakalski, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, M. Rodzynkiewicz, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 Kodeksu karnego*, t. 2, Kraków 1999, s. 39; K. Szmidt, *Głos w kwestii unormowań przestępstw komunikacyjnych w kodeksie karnym z 1997 r.*, CzPKiNP 1999, nr 1, s. 135–136; B. Mik, *Głosa do uchwały SN z 15.09.1999 r.*, I KZP 26/99, WPP 2000, nr 2, s. 164–170; M. Świerk, *O kwalifikacji zdarzenia będącego jednocześnie średnim (lub ciężkim) i lekkim wypadkiem komunikacyjnym*, PnD 2001, nr 9, s. 15–17; R. Pawlik, *Odpowiedzialność sprawy wypadku komunikacyjnego za spowodowanie tzw. lekkiego uszkodzenia ciała*, PnD 2003; J. Raglewski, *Zbieg przepisów penalizujących czyny będące przestępstwami i wykroczeniami*, PS 2011, nr 4, s. 9–10, Nr 2, s. 5–13; Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, s. 303; G. Bogdan [w:] A. Barczak-Oplustil, G. Bogdan, Z. Cwiakalski, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, Warszawa 2013, s. 513.

⁷⁵ L. Gardocki, *Zagadnienia teorii kryminalizacji*, Warszawa 1990, s. 85.

drogowych charakteryzujących się skutkiem w postaci lekkich obrażeń ciała. W uzasadnieniu projektu Kodeksu karnego wyraźnie stwierdzono, że: „Wypadkiem zatem jest takie zdarzenie w ruchu, które pociągnęło za sobą śmierć człowieka lub naruszenie czynności narządu ciała albo rozstrój zdrowia przynajmniej jednej osoby, nie licząc sprawcy, trwającego dłużej niż 7 dni (lekki wypadek). Takie określenie znamion wypadku synchronizuje z określeniem lekkich obrażeń ciała (art. 157 § 2 k.k.), które są ścigane z oskarżenia prywatnego (art. 157 § 4 k.k.). Zdarzenie, które ograniczyło się do lżejszej szkody dla innej niż sprawca osoby, nie jest karalnym występkiem w ruchu, lecz wykroczeniem, chyba że stanowi niebezpieczeństwo katastrofy (...). Rezygnację z karalności wypadków drogowych, które powodują skutki w zakresie zdrowia określone w art. 157 § 2 k.k. (trwające do 7 dni), dyktuje ich masowość oraz dostępność innych form rozwiązania konfliktu społecznego bez uruchamiania sankcji za występki, zwłaszcza wobec powszechnego obowiązku ubezpieczeń komunikacyjnych, możliwości dochodzenia roszczeń na drodze cywilnej oraz ich karalność jako wykroczeń”⁷⁶. Ponadto, znamiona w zakresie skutku przestępstwa stypizowanego w art. 177 k.k. dowodzą, że przedmiotem ochrony tego przepisu, poza bezpieczeństwem komunikacji, jest także życie i zdrowie człowieka. Przedmiot ochrony jest więc identyczny z tym, jaki mają przestępstwa zamieszczone w rozdziale XIX k.k. Szkody w zakresie życia i zdrowia spowodowane nieumyślnie w wyniku naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu zostały wyłączone z tego rozdziału i to niezależnie od ich ciężkości. Wyłączenie tego rodzaju skutków powstałych w ruchu z rozdziału XIX k.k. nastąpiło *in genere*⁷⁷. Niektóre skutki stały się znamionami przestępstw zamieszczonej w rozdziale XXI k.k., inne przestały w ogóle być przestępstwami. Skoro nie zaliczono do znamion przestępstw zgrupowanych w tym rozdziale wszystkich skutków powstałych w ruchu, to znaczy, że ustawodawca do tego rodzaju zdarzeń przewidział inny próg karalności. Uznał, że wystarczająca jest kryminalizacja tylko takich zachowań w ruchu, które powodują obrażenia ciała naruszające czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni. Dowodzi to, że poza zakresem prawa karnego pozostawiono zdarzenia pociągające ze sobą lżejsze skutki. Próba kwalifikowania takich zachowań jako przestępstw z art. 157 § 2 i 3 k.k. byłaby udawaniem, że w kodeksie karnym nie ma odrębnego rozdziału grupującego przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, a do zwalczania negatywnych zachowań w ruchu służą normy nastawione w istocie na inne zdarzenia. Ustawodawca zgrupował w jednym rozdziale przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji i tym samym wyłączył z rozdziału XIX k.k.

⁷⁶ *Nowe kodeksy karne...*, *op. cit.*, s. 190–191.

⁷⁷ R.A. Stefański [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karany. Komentarz*, Legalis on line, teza 7 do art. 177.

nieumyślne spowodowanie śmierci lub obrażeń ciała nie po to, by działaniami interpretacyjnymi powrócić do kwalifikacji niektórych zachowań w ruchu z przepisów tego rozdziału. Opowiedzenie się za możliwością kwalifikowania tego rodzaju zachowań z art. 157 § 2 w zw. z § 3 k.k. pozostawałoby w sprzeczności z wyraźnie zaakcentowaną w uzasadnieniu projektu Kodeksu karnego dekryminalizacją, a zmiana sprowadzałaby się wyłącznie do zmiany trybu ścigania z publicznoskargowego na prywatnoskargowy⁷⁸.

Argumentacja tego ostatniego poglądu jest przekonująca i wspiera ją dodatkowo podniesione przez Sąd Najwyższy w omawianym postanowieniu pojęcie pokrzywdzonego, które opiera się na materialnoprawnym jego ujęciu. Żadne merytoryczne argumenty nie przemawiają za kryminalizacją wypadku w komunikacji, którego skutkiem są lekkie obrażenia ciała. Kary i środki karne, jakimi dysponuje prawo wykroczeń, są wystarczające do represjonowania takich zachowań.⁷⁹ Słusznie Sąd Najwyższy uznał, że „Osoba, która w wypadku w ruchu lądowym doznała obrażeń ciała powodujących naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni albo jej mienie zostało uszkodzone – w następstwie którego inna osoba odniosła obrażenia ciała powodujące naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni – nie jest pokrzywdzonym w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k.” Ze względu na to, że lekkie obrażenia ciała nie stanowią znamienia przestępstwa z art. 177 § 1 k.k., osoba, która ich doznała w wyniku zachowania opisanego w tym przepisie, nie jest pokrzywdzonym w sprawie o przestępstwo z art. 177 k.k., albowiem jej stan pokrzywdzenia wynika nie z przestępstwa.

Dopuszczając w omawianej sytuacji stosowanie art. 86 § 1 k.w. w zakresie lekkich obrażeń ciała doznanych przez inną osobę, Sąd Najwyższy opowiedział się za idealnym zbiegiem tego wykroczenia z przestępstwem z art. 177 § 1 k.k. (art. 10 § 1 k.w.), wywodząc, że nie wchodzi w tym wypadku w grę reguły wyłączania wielości ocen w prawie karnym. Powołał się przy tym na pogląd tego organu wyrażony co do idealnego zbiegu przestępstwa i przestępstwa skarbowego (art. 8 § 1 k.k.s.), że „Reguły wyłączania wielości ocen mają zastosowanie jedynie w wypadku zbiegu przepisów ustawy, natomiast nie stosuje się ich w razie idealnego zbiegu czynów zabronionych, o którym mowa w art. 8 § 1 k.k.s.”⁸⁰ oraz stano-

⁷⁸ R.A. Stefański [w:] L. Gardocki (red.), *System prawa karnego. Przesłpstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, t. 8, Warszawa 2013, s. 335; *idem* [w:] M. Berent, J. Bojarski, M. Bojarski, M. Filar, W. Filipkowski, O. Górniok, E. Guzik-Makaruk, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, *Kodeks karny...*, *op cit.*, s. 983–984.

⁷⁹ R.A. Stefański, *Wypowiedź w dyskusji nad referatem J. Szumskiego na sesji naukowej Problemy reformy prawa karnego*, Lublin–Kazimierz Dolny, 20–22 września 1993 r., [w:] *Problemy reformy prawa karnego*, (red.) T. Bojarski, E. Skrętowicz, Lublin 1993, s. 357.

⁸⁰ Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, OSNKW 2013, nr 2, poz. 13.

wisko wyrażone w doktrynie⁸¹. Jest to – moim zdaniem – uzasadnienie nietrafne. W wypadku idealnego zbiegu przestępstwa z art. 177 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.w. jest sytuacja nieco inna. W doktrynie słusznie zauważa się, że w wypadku gdy znamiona czynu jako wykroczenia stanowią wcześniejszą fazę zachowania się sprawcy wyczerpującego znamiona przestępstwa, zostają pochłonięte przez to ostatnie. Niezachowanie należytej ostrożności, powodujące zagrożenie bezpieczeństwa ruchu drogowego, stanowiące wykroczenie z art. 86 § 1 k.w. jest etapem prowadzącym do skutku przewidzianego w art. 177 § 1 lub 2 k.k.⁸² Znamiona wykroczenia z art. 86 § 1 k.w. pozostają w stosunku podrzędnym do znamion przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, w tym do art. 177 § 1 lub 2 k.k. Sprawca, który prowadząc pojazd i nie zachowując należytej ostrożności doprowadził do nieumyślnego zdarzenia, w wyniku którego inna osoba odniosła obrażenia ciała naruszające jej czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający dłużej niż 7 dni tylko pozornie dopuszcza się także wykroczenia z art. 86 § 1 k.w., gdyż wykroczenie to jako stanowiące element przestępstwa straciło samostanny byt⁸³. To co mogło być przedmiotem wykroczenia zostało objęte bez reszty ramami przestępstwa⁸⁴. W doktrynie wyłącza się stosowanie w takiej sytuacji art. 86 § 1 k.k. także na zasadzie *lex specialis*⁸⁵ lub subsydiarności, gdyż przepisy statuujące czyny zabronione, polegające na narażeniu dobra prawnego na niebezpieczeństwo mają charakter subsydiarny w stosunku do przepisów określających czyny zabronione, do których znamion należy naruszenie dobra prawnego⁸⁶.

⁸¹ J. Raglewski, *Zbieg przepisów penalizujących czyny będące przestępstwami i wykroczeniami*, PS 2011, nr 4, s. 9–10; W. Marcinkiewicz, *Dylemat trybu ścigania przez oskarżyciela publicznego wykroczenia pozostającego w zbiegu z przestępstwem*, WPP 2003, nr 4, s. 101–107.

⁸² T. Grzegorzczak, M. Olszewski, *Prawo o wykroczeniach (Zarys)*, Łódź 1987, s. 91; A. Gubiński, *W kwestii rozgraniczenia niektórych kategorii wykroczeń i przestępstw*, PiP 1972, nr 2, s. 42; R.A. Stefański, *Głosa do postanowienia SN z dnia 12 stycznia 12001r.*, III KKN 504/98, OSP 20012, nr 9, s. 426; W. Marcinkowski, *Koncepcja odpowiedzialności zredukowanej w świetle art. 177 § 3 k.k.*, Prok. i Pr. 1999, nr 6, s. 40. M. Budyn-Kulik [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 301; R.A. Stefański, *Głosa do postanowienia SN z dnia 12 stycznia 2001 r.*, III KKN 504/98, OSP 2001, nr 9, s. 426; A. Jezusek, *Głosa do postanowienia SN z dnia 27 marca 2014...*, *op. cit.*, s. 12.

⁸³ M. Bojarski, Z. Sienkiewicz, Z. Świada-Łągiewska, Z. Siwik, *Prawo o wykroczeniach*, Z. Siwik (red.), Wrocław 1980, s. 86.

⁸⁴ A. Gubiński, *W kwestii rozgraniczenia...*, *op. cit.*, s. 42; M. Bojarski, W. Radecki, *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*, Wrocław 1989, s. 68–69; W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń...*, *op. cit.*, s. 587; T. Bojarski [w:] T. Bojarski, A. Michalska-Warias, J. Piórkowska-Flieger, M. Szwarczyk, *Kodeks wykroczeń...*, *op. cit.*, s. 231; R.A. Stefański, *Wykroczenie drogowe. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 235; R. Citowicz [w:] M. Budyn-Kulik, R. Citowicz, J. Długosz, D. Drózd, E. Hryniewicz, S. Hypś, W. Janyga, M. Królikowski, J. Kulesza, M. Kulik, P. Nalewajko, P. Petasz, A. Sakowicz, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 117–221*, (red.) M. Królikowski, R. Zawłocki, t. I, Warszawa 2013, s. 416; wyrok SN z dnia 1 grudnia 2000 r., V KKN 466/00, LEX nr 50913, wyrok SN z dnia 12 września 1994 r., III KRN 115/94, OSN Prok. i Pr. 1995, nr 1, poz. 99.

⁸⁵ W. Wróbel, *Z problematyki tak zwanego pozornego zbiegu przepisów ustawy w prawie karnym*, [w:] *Zbieg przepisów oraz zbieg przestępstw w polskim prawie karnym. Materiały II Bielańskiego Kolokwium Kryminalistycznego*, Toruń 2006, s. 76.

⁸⁶ J. Duda, *Głosa do postanowienia SN z dnia 27 marca 2014 r...*, *op. cit.*, s. 10–11.

Nietrafny jest zatem pogląd Sądu Najwyższego, że „Nie stoi na przeszkodzie ukaraniu (skazaniu) sprawcy wypadku drogowego za wykroczenie spowodowania zagrożenia w ruchu drogowym (art. 86 § 1 k.w.), mimo iż to samo zachowanie (ten sam czyn) nosi znamiona przestępstwa określonego w art. 177 k.k.)”⁸⁷.

Zachowanie sprawcy, powodujące skutek w postaci lekkich obrażeń ciała nie jest objęte znamionami przestępstwa z art. 177 § 1 k.k. i z tego powodu nie zostaje pochłonięte przez przestępstwo. W zasadzie rację ma Sąd Najwyższy, że zdarzenie drogowe, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała, powodujące naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż siedem dni albo poniosła szkodę w mieniu, stanowi wykroczenie określone w art. 86 § 1 k.w. W wypadku niektórych takich zdarzeń może dojść do poważnego w skutkach wypadku drogowego, a nie zostaną wyczerpane znamiona wykroczenia z art. 86 § 1 k.w. Skutkiem tego wykroczenia nie są obrażenia ciała lub szkoda w mieniu, lecz zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym. W razie spowodowania w ruchu drogowym lekkich obrażeń ciała, w wyniku niezachowania należytej ostrożności, odpowiedzialność za wykroczenie z art. 86 § 1 k.w. wchodzi w grę tylko wówczas, gdy jednocześnie zostanie spowodowane zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu⁸⁸. Nietrafny jest pogląd, że w razie spowodowania wypadku drogowego wyczerpującego znamiona przestępstwa z art. 177 § 1 k.k. musi dojść do zagrożenia bezpieczeństwa ruchu⁸⁹.

Jeśli następstwem niezachowania ostrożności są tylko obrażenia ciała, to odpowiedzialność z tego przepisu jest wyłączona. Może to mieć miejsce w sytuacji, gdy dojdzie do zdarzenia, np. uderzenia pojazdem w drzewo, powodujące lekkie obrażenia u pasażera na drodze publicznej, na której – ze względu na późną porę – nie odbywał się jakikolwiek ruch drogowy⁹⁰.

Nie sposób aprobować poglądu, że generalnie art. 86 § 1 k.w. nie ma zastosowania do wypadku drogowego, w którym inna osoba doznała lekkich obrażeń ciała, gdyż w określając w art. 177 § 1 k.k. przestępstwo wypadku drogowego nie dokonano, w porównaniu ze stanem poprzednim, kontrawencjonalizacji w zakresie takiego wypadku, bowiem oznacza ona „częściową depenalizację, czyli przeniesienie czynu karalnego z kategorii przestępstwa do wykroczenia, co w istocie nigdy nie miało miejsca. Ustawodawca nie dokonał bowiem żadnych zmian w zakresie materialnego prawa wykroczeń, dotyczących wspomnianych wcześniej zachowań”⁹¹. Do przesunięcia pewnych zachowań ze sfery przestępstw do wykroczeń nie jest konieczne dokonywanie zmian w prawie wykroczeń, o ile

⁸⁷ Postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2001 r., III KKN 504/98, OSP 2001, nr 9, poz. 126 z głosa krytyczną R.A. Stefańskiego, OSP 2001, nr 9, s. 425–426.

⁸⁸ M. Budyn-Kulik [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks wykroczeń...*, op. cit., s. 302.

⁸⁹ W. Wróbel, *Z problematyki...*, op. cit., s. 76.

⁹⁰ R.A. Stefański, *Która kwalifikacja była prawidłowa (art. 86, czy art. 97 k.w.)*, ZW 1989, Nr 6.

⁹¹ A. Skowron, *Głosa do postanowienie SN z dnia 27 marca 2014r.*, I KZP 1/14, LEX/el. 2014.

zachowanie te po ich wyłączeniu z zakresu prawa karnego wyczerpują znamiona już stypizowanego wykroczenia. Art. 86 § 1 k.w. obejmuje spowodowanie w wyniku niezachowania należytej ostrożności u innej osoby lekkich obrażeń ciała, o ile jednocześnie doszło do zagrożenia bezpieczeństwa ruchu, co z reguły ma miejsce. Jeżeli nie ma takiego zagrożenia, to zachowanie takie jest bezkarne; nie jest ani przestępstwem ani wykroczeniem.

**Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy
– Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw
(Dz.U. z 2013 r., poz. 1247)**

9. Zamiana kary orzeczonej za przestępstwo prowadzenia pojazdu innego niż mechaniczny w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego po przekwalifikowaniu go w wykroczenie (art. 50 ust. 2)

Ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁹² przestępstwo prowadzenia w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego pojazdu innego niż mechaniczny na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu, określone dotychczas w art. 178a § 2 k.k., zostało przekwalifikowane w wykroczenie (art. 87 § 1a k.w.). Ustawą tą uchylono art. 178a § 2 k.k. (art. 12 pkt 3) i jednocześnie dodano do art. 87 k.w. § 1a, w którym spenalizowano prowadzenie w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka, na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu innego pojazdu niż mechaniczny, zagrożone karą aresztu albo grzywny nie niżej niż 50 złotych (art. 2 pkt 3).

W związku z przekwalifikowaniem czynu określonego w art. 178a § 2 k.k. w wykroczenie, powstaje problem kar orzeczonych prawomocnie za to przestępstwo, wynikający o z tego, że z reguły są one surowsze od przewidzianych za wykroczenie. Przestępstwo to było zagrożone grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 2 lat. Chodzi zarówno o kary wykonane, jak i podlegające wykonaniu. Jest to o tyle istotne, że z chwilą kontrawencjonalizacji prawomocny wyrok skazujący za przestępstwo pozostaje dalej wyrokiem za przestępstwo. Wykonanie kar reguluje art. 50 ustawy nowelizacyjnej, określający zasady intertemporalne, które przewidują modyfikację prawomocnego wyroku. W myśl tego przepisu w wypadku czynu, gdy za przestępstwo została orzeczona:

⁹² Dz.U. z 2013 r., poz. 1247, zwane dalej ustawą nowelizacyjną.

- kara pozbawienia wolności, podlegająca wykonaniu, ulega zamianie na karę aresztu w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn (ust. 1),
- grzywna lub kara ograniczenia wolności, orzeczone kary ulegają zamianie tylko wówczas, gdy kara grzywny lub ograniczenia wolności podlegająca wykonaniu przekroczyłaby górną granicę ustawowego zagrożenia przewidzianą za ten czyn; wówczas orzeczoną karę grzywny lub ograniczenia wolności zamienia się na karę w wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianej za dany czyn (ust. 2).

W wypadku gdy za przestępstwo została wymierzona kara pozbawienia wolności w rozmiarze wyższym niż miesiąc i nie została wykonana, ulega zamianie na karę 30 dni aresztu. Ze względu na to, że wykroczenie z art. 87 § 1 a k.w. zagrożone jest karą aresztu bez określenia górnej granicy, w grę wchodzi górna granica rodzajowa tej kary, czyli 30 dni (art. 19 k.w.).

Jeżeli za przestępstwo to została wymierzona grzywna, jest wykonywana bez jakichkolwiek modyfikacji w sytuacji, gdy jej rozmiar nie przekracza 5 000 zł. Za wykroczenie z art. 87 § 1a k.w. przewidziana jest grzywna w rozmiarze od 50 zł, co znaczy, że górną granicą ustawowego zagrożenia jest górna granica tej kary, którą jest 5 000zł (art. 24 § 1 k.w.). Gdy grzywna orzeczona za przestępstwo przekracza tę granicę, grzywnę tę zamienia się na karę w wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianej za dany czyn, a więc do 5 000 zł.

Za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. – ze względu na występowanie takiej kary w ustawowym zagrożeniu – mogła być orzeczona kara ograniczenia wolności. W zagrożeniu karnym za wykroczenie z art. 87 § 1a k.w. nie jest ona przewidziana. W związku z tym powstał problem, jaki sposób ma nastąpić modyfikacja tej kary.

1. W tym aspekcie zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, czy określenie „górna granica ustawowego zagrożenia przewidziana za ten czyn” odnosi się do zagrożenia przewidzianego w sankcji przepisu określającego dany typ wykroczenia, czy do górnej ustawowej granicy rodzaju kary przewidzianej w kodeksie wykroczeń, z sugestią, że w orzeka się karę ograniczenia wolności w jej górnej granicy rodzajowej.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 kwietnia 2014 r., I KZP 5/14 (OSNKW 2014, nr 6, poz. 46) wyjaśnił, że: **Zawarte w art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247) określenie „górna granica ustawowego zagrożenia przewidziana za ten czyn” odnosi się do zagrożenia przewidzianego w sankcji przepisu określającego dany typ wykroczenia, a nie do górnej ustawowej granicy danego rodzaju kary przewidzianej w Kodeksie wykroczeń.** Jest to pogląd słuszny i zgodny z dotychczasową linią orzecznictwem, według której ustawowe zagrożenie obejmuje karę lub kary przewidziane w przepisie części szczególnej kodeksu karnego lub innej ustawy karnej, typi-

zującym przestępstwo.⁹³ Nie mają znaczenie wszelkie modyfikacje takiej kary, związane z nadzwyczajnym obostrzeniem lub złagodzeniem kary. Sąd Najwyższy zatem pośrednio wskazał, że nie jest możliwa – na podstawie art. 50 ust. 2 cyt. wyżej ustawy – zamiana kary ograniczenia wolności orzeczonej za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. na taką karę w rozmiarze miesiąca, gdyż taki wymiar jest przewidziany w kodeksie wykroczeń, dla tego rodzaju kary (art. 20 ust. 1 k.w.), co nie jest – o czym niżej – rozwiązaniem trafnym.

2. Do tej kwestii Sąd Najwyższy odniósł się *expressis verbis* w postanowieniu z dnia 30 kwietnia 2014 r., I KZP 6/14 (OSNKW 2014, nr 6, poz. 47), uznając, że: **Wobec braku w art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247) reguł zamiany kary ograniczenia wolności orzeczonej prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo, które według tej ustawy stanowi wykroczenie, gdy odpowiedni przepis Kodeksu wykroczeń za dany czyn nie przewiduje takiej kary, orzeczona kara ograniczenia wolności nie może być zamieniona na inną karę przewidzianą za to wykroczenie. W konsekwencji prowadzi to do umorzenia postępowania wykonawczego w zakresie orzeczonej kary ograniczenia wolności.**

Jest to pogląd niesłuszny. Sąd Najwyższy zasadnie przypomniał, że w tym zakresie Sąd Najwyższy podziela stanowisko, że przepis art. 50 ust. 1 ustawy nowelizującej może mieć zastosowanie tylko w sytuacji, gdy pierwotnie orzeczona w wyroku została – wobec sprawcy przestępstwa podlegającego kontrawencjonalizacji – kara pozbawienia wolności, a nie ma zastosowania do zastępczych kar pozbawienia wolności.

Uzasadniając pogląd wyrażony w omawianym postanowieniu, Sąd Najwyższy rozważał kilka możliwych rozwiązań tego problemu, wskazując, że:

- 1) skoro ustawodawca nie uregulował tego typu sytuacji, to oznacza, że orzeczona prawomocnym wyrokiem i podlegająca wykonaniu kara ograniczenia wolności za czyn będący przestępstwem, a stanowiący obecnie wykroczenie, za który jednak ustawa nie przewiduje określającej dany typ wykroczenia kary ograniczenia wolności, nie ulega żadnej zamianie;
- 2) ustawodawca nakazuje zamianę kary pozbawienia wolności na karę aresztu w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za dany czyn, a jeżeli ustawa nie przewiduje za ten czyn kary aresztu, na karę ograniczenia wolności lub grzywny. W takiej sytuacji nie ma racjonalnych argumentów, które sprzeciwiałyby się zamianie kary ograniczenia wolności orzeczonej za przestępstwo i przekraczającej górną granicę ustawowego zagrożenia za dany

⁹³ Uchwała SN z dnia 19 marca 1970 r., VI KZP 27/70, OSNKW 1970, nr 4–5, poz. 33; uchwała SN z dnia 29 lipca 1970 r., VI KZP 267/70, OSNKW 1970, nr 10, poz. 116; uchwała SN z dnia 29 września 1973 r., VI KZP 28/73, OSNKW 1973, nr 12, poz. 152; uchwała SN z dnia 29 marca 1976 r., VI KZP 46/75, OSNKW 1976, nr 4–5, poz. 53; uchwała SN z dnia 20 maja 1992 r., I KZP 16/92, OSNKW 1992, nr 9–10, poz. 65; uchwała SN z dnia 24 lutego 1999 r., I KZP 27/98, OSNKW 1999, nr 3–4, poz. 11.

czyn, do miesiąca ograniczenia wolności, skoro w kodeksie wykroczeń kara ta trwa miesiąc;

- 3) w sytuacji skazania na karę pozbawienia wolności kary tej nie można zamienić na karę aresztu, albowiem ustawa nie przewiduje za dany czyn tego rodzaju kary, a wówczas taką karę zamienia się na karę ograniczenia wolności lub grzywny, to dopuszczalna jest również zamiana orzeczonej za przestępstwo kary ograniczenia wolności – gdy ustawa za ten czyn nie przewiduje kary ograniczenia wolności – na grzywnę;
- 4) orzeczona kara ograniczenia wolności nie może być zamieniona na inną karę przewidzianą za to wykroczenie, a postępowanie wykonawczego w zakresie orzeczonej kary ograniczenia wolności zostaje umorzone.

Rozważając te wersje Sąd Najwyższy słusznie zauważył, że nie ma normy wprost nakazującej określony sposób postąpienia w tego rodzaju wypadku, co świadczy o wystąpieniu luki prawnej, którą można by wypełnić w drodze analogii. Jednakże odrzuca taką możliwość, gdyż byłaby to niedopuszczalna analogia na niekorzyść skazanego. Rozważenia zatem wymagają dwie kwestie, po pierwsze, czy w art. 50 ust. 2 ustawy nowelizacyjnej występuje luka konstrukcyjna, czy aksjologiczna, po drugie, czy zastosowanie analogii byłoby niekorzystane dla skazanego. Pierwszy problem jest o tyle istotny, że analogię wolno stosować do luk konstrukcyjnych (technicznych), a zasadniczo niedopuszczalne jest jej stosowanie do luk aksjologicznych i luk swoistych⁹⁴. Luka konstrukcyjna zachodzi wtedy, gdy określona kwestia wymagająca regulacji prawnej nie została w ogóle unormowana, tj. gdy brak jest norm w regulacji prawnej, który uniemożliwia funkcjonowanie przewidzianej przez prawo instytucji prawnej⁹⁵. Ustawodawca w art. 50 ust. 2 ustawy nowelizacyjnej nie przewidział omawianej sytuacji i jej nie uregulował, co pozwala przyjąć, że powstała luka rzeczywista (konstrukcyjna, techniczna), a nie tylko pozorna (aksjologiczna). Brak regulacji uniemożliwia dokonanie zamiany kary ograniczenia wolności orzeczonej za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. Jeżeli chodzi o drugą kwestię, to istnieje zakaz stosowania analogii w stosunku do przepisów prawa karnego, jeżeli wykładnia taka miałaby prowadzić do rozszerzenia odpowiedzialności karnej oskarżonego, ze względu na zasadę *nullum crimen sine lege*, jednakże jest dopuszczalna na korzyść oskarżonego⁹⁶. Wobec tego nasuwa się pytanie, czy orzeczenie na podstawie art. 50 ust. 2 ustawy nowelizacyjnej kary ograniczenia wolności w rozmiarze miesiąca wobec skazanego za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. na karę ograniczenia wolności w wyższym rozmiarze, jest niekorzystane dla oskarżonego. Porównanie rozmiarów tej kary nie pozostawia wątpliwości, że jego sytuacja ulega znacznej poprawie. Odrzucenie analogii prowadziłyby do tego, że wykonywana byłaby

⁹⁴ L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 292.

⁹⁵ Uchwała SN z dnia 27 maja 2009 r., I KZP 5/09, OSNKW 2009, nr 7, poz. 51.

⁹⁶ L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 201.

kara orzeczona w dotychczasowym rozmiarze. Jest ona zatem dopuszczalna. Trzeba mieć na uwadze, że ustawodawca jako regułę przyjął obniżenie orzeczonej kary za przestępstwo do górnej granicy ustawowego zagrożenia za wykroczenie, a więc do granicy kary maksymalnej, jaka mogłaby być wymierzona za wykroczenie. Skoro nie ma takiej granicy w ustawowym zagrożeniu za wykroczenie, to logicznym rozwiązaniem jest sięgnięcie do górnej granicy danego rodzaju kary, a górną granicą kary ograniczenia wolności w kodeksie wykroczeń jest miesiąc. Jeżeli więc za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. została wymierzona sprawcy kara ograniczenia wolności powyżej miesiąca – obniża się ją do tej granicy⁹⁷.

Odrzucenie zastosowania *per analogiam* art. 50 ust. 2 ustawy nowelizacyjnej prowadzi do braku podstaw do ingerencji w prawomocny wyrok i w związku z tym winien zostać wykonany zgodnie z jego treścią. Rozwiązanie to – jak słusznie twierdzi Sąd Najwyższy – nieuwzględnia zasady sprawiedliwości i równości wobec prawa (art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP), zasady *lex mitior retro agit*, oraz treści art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych⁹⁸, który ma charakter samowykonalny (*self executing*) i może być bezpośrednio stosowany w porządku krajowym przez sądy⁹⁹. Ten ostatni przepis stanowi, że: „Jeżeli po popełnieniu przestępstwa ustanowiona zostanie przez ustawę kara łagodniejsza za takie przestępstwo, przestępca będzie miał prawo z tego korzystać”. Zdaniem Sądu Najwyższego ten ostatni mógłby stanowić podstawę do ewentualnej zamiany wymierzonej za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. kary ograniczenia wolności na grzywnę określoną kwotowo, z górną granicą ustawowego zagrożenia ustaloną na poziomie 5.000 zł. Odrzuca jednak taka możliwość ze względu na brak kryteriów przeliczenia obu rodzajów kar, co przesądza, że przepis art. 50 ust. 2 ustawy nowelizującej nie ma w ogóle zastosowania – z uwagi na zakres unormowania – do kar ograniczenia wolności orzeczonych za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. Konsekwencją jest konieczność umorzenia postępowania wykonawczego w związku z zaistnieniem „innej przyczyny wyłączającej postępowanie”, o której mowa w art. 15 § 1 k.k.w., przy jednoczesnym założeniu, że niemożliwe jest wykonanie kary z kodeksu wykroczeń, skoro obecnie obowiązujący art. 87 § 1a k.w. nie przewiduje kary ograniczenia wolności.

Niewykonywanie w ogóle kary ograniczenia wolności orzeczonej za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. z powodu nieuregulowania jej zmiany po kontrawencyjności określonych w nim zachowań, narusza powołane przez Sąd Najwyższy zasady sprawiedliwości i równości wobec prawa (art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP),

⁹⁷ R.A. Stefański, *Prowadzenie pojazdu niemechanicznego w stanie nietrzeźwości – ponownie wykroczeniem*, PnD 2013, nr 12, s. 20–22.

⁹⁸ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

⁹⁹ Wyrok SN z dnia 17 października 1991 r., II KRN 274/91, OSNKW 1992, nr 3–4, poz. 19; wyrok SA w Lublinie z dnia 20 maja 1993 r., II AKr 30/93, Pal. 1994, nr 9–10, s. 224; wyrok SA z dnia 20 maja 1993 r., II AKr 80/93, OSA 1994, nr 2, poz. 10; W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 155–156.

gdyż w gorszej sytuacji znajdują się osoby skazane na łagodniejszą karę, tj. na grzywnę. Prowadzi to do sytuacji trudnej do zaakceptowania. Zgodnie z rozumowaniem *argumentum ad absurdum* należy odrzucić taką interpretacji przepisu, która prowadzi do absurdalnych lub niemożliwych do zaakceptowania konsekwencji¹⁰⁰. W doktrynie słusznie podkreśla się, że argument *ad absurdum* jest jedną z racji uzasadniających odstąpienie od sensu językowego przepisu¹⁰¹ oraz wykazanie, że określona interpretacja prowadzi do konsekwencji absurdalnych, stanowi z zasady bardzo mocną i wystarczającą rację do jej odrzucenia¹⁰².

3. Na tle art. 50 ust. 1 ustawy nowelizacyjnej powstał problem, czy użyty w nim zwrot „orzeczona kara podlegająca wykonaniu” dotyczy każdej jednostkowej, bezwarunkowej, niewykonanej jeszcze kary orzeczonej za konkretny czyn, który w następstwie zmiany ustawy stał się wykroczeniem, czy też wymieniony warunek wyłącza zastosowanie tego przepisu w sytuacji, gdy owa kara jednostkowa została pochłonięta przez karę łączną, orzeczoną w związku z wystąpieniem realnego zbiegu przestępstw.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 kwietnia 2014 r. – I KZP 3/14 (OSNKW 2014, nr 6, poz. 45) wskazał, że Przepis art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247) ma zastosowanie także w sytuacji orzeczenia podlegającej wykonaniu kary łącznej, obejmującej karę pozbawienia wolności wymierzoną za przestępstwo, stanowiące według tej ustawy wykroczenie. Jest to pogląd słuszny i zasadnie został zaaprobowany w piśmiennictwie¹⁰³.

W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił, że w art. 50 ust. 1 i 2 ustawy nowelizującej punktem odniesienia jest czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na określoną karę i żaden przepis tej ustawy nie daje podstawy do twierdzenia, że prawodawca wyłączył jakąkolwiek kategorię osób skazanych, zwłaszcza tę, wobec których orzeczono karę łączną, od skorzystania z dobrodziejstwa kontrawencjonalizacji, gdy ciężąca na nich kara podlega wykonaniu. Wyłączenie takie byłoby zresztą niedopuszczalne i sprzeczne z zasadą *nullum crimen, nulla poena sine lege anteriori*, nakazującej w pierwszej kolejności stosowania ustawy względniejszej¹⁰⁴. Wniosek taki wynika także z zasady *lex mitior agit* oraz zasady *lex severior retro non agit*. Funkcja gwarancyjną prawa karnego ma zapewnić faktyczną równość wobec prawa, w ramach której korzystniejsze regulacje powinny być stosowane również do tych sprawców, którzy popełnili

¹⁰⁰ L. Morawski, *Wykładnia...*, op. cit., s. 222.

¹⁰¹ L. Morawski, *Zasady wykładni...*, op. cit., s. 150.

¹⁰² L. Morawski, *Wykładnia...*, op. cit., s. 222.

¹⁰³ D. Krakowiak, Glosa do uchwały SN z dnia 30 kwietnia 2014 r., I KZP 4/14, LEX/el. 2014.

¹⁰⁴ B. Kunicka-Michalska, *Zasady odpowiedzialności karnej. Art. 1 § 1 i 2, art. 3–7 k.k.*, Warszawa 2006, s. 215.

przestępstwo przed ich wejściem w życie. Ponadto funkcja ta wyraża się ochroną zaufania obywatela do państwa i stanowionego przezeń prawa¹⁰⁵.

Słusznie Sąd Najwyższy wskazał, że orzeczenie kary łącznej nie pozbawia bytu prawnego kar jednostkowych, o czym świadczy treść art. 575 § 2 k.p.k., nawiązująca do wzruszenia prawomocnego orzeczenia objętego wyrokiem łącznym, polegającego zarówno na uchyleniu tylko rozstrzygnięcia o karze lub zarządzeniu wykonania kary jednostkowej, która została objęta węzłem kary łącznej¹⁰⁶. Ponadto przedawnienie wykonania kary jest rozpatrywane w odniesieniu do kar jednostkowych, które, chociaż objęte węzłem kary łącznej, nie tracą swego autonomicznego charakteru¹⁰⁷.

Powoduje to, że do kary objętej węzłem kary łącznej, wymierzonej za przestępstwo stanowiące obecnie wykroczenie, znajdzie zastosowanie przepis art. 50 ust. 4 ustawy nowelizującej, dotyczący m.in. przedawnienia wykonania kary. Nie sposób zatem przyjąć, że w analogicznej sytuacji nie może być zastosowany ust. 1 tegoż artykułu. Ponadto wykonalność orzeczonej wyrokiem łącznym kary łącznej jest pochodną tego, iż wcześniej podlegały wykonaniu objęte nią kary jednostkowe i na gruncie art. 50 ust. 1 ustawy nowelizującej nie byłoby zasadne wyciąganie zbyt daleko idących konsekwencji z faktu, że w miejsce kar jednostkowych podlega wykonaniu kara łączna.

Trafnie zauważył Sąd Najwyższy, że zgodnie z zakazem wykładni *ad absurdum* interpretacja przepisu nie może prowadzić do poglądu niemożliwego do zaakceptowania. Taki natomiast byłby wynik wykładni, zgodnie z którą fakt orzeczenia kary łącznej wobec sprawcy dwóch lub większej liczby przestępstw, z których przynajmniej jedno stanowi obecnie wykroczenie, uniemożliwia wydanie orzeczenia w oparciu o przepisy art. 50 ust. 1 ustawy nowelizującej.

Podzielić też należy pogląd Sądu Najwyższego, że stosowanie przepisów art. 50 ust. 1 i 2 ustawy nowelizującej jest dopuszczalne wtedy, gdy nie prowadzi to do pogorszenia sytuacji skazanego, tj. gdy nie powoduje dla niego dolegliwości większej niż istniałyby przy wykonywaniu kary na dotychczasowych zasadach. Nie sposób przyjąć, iż stosowanie przepisów, które zgodnie z zamiarem ustawodawcy mają prowadzić do zmniejszenia represji za określone zachowania, może wywołać skutek przeciwny. Zasadnie organ ten odwołał się do art. 4 § 1 k.k., który nie dopuszcza stosowania nowej ustawy, gdy ustawa obowiązująca w czasie popełnienia przestępstwa jest dla sprawcy względniejsza, a także do art. 15 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.

¹⁰⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007 r., IV KK 174/07, LEX nr 287505.

¹⁰⁶ Uchwała SN z dnia 20 listopada 2000 r., I KZP 34/2000, OSNKW 2001, nr 1–2, poz. 3; uchwała SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 14/01, OSNKW 2002, z. 1–2, poz. 1.

¹⁰⁷ Uchwała SN z dnia 25 marca 2003 r., I KZP 4/03, OSNKW 2003, nr 3–4, poz. 27; uchwała SN z dnia 21 grudnia 1976 r. VII KZP 18/76, OSNKW 1977, nr 3, poz. 18; Z. Kwiatkowski, *Istota i charakter prawny wyroku łącznego*, NP 1988, nr 9, s. 47.

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO, PRAWA KARNEGO SKARBOWEGO I PRAWA WYKROCZEŃ ZA 2014 R.

Streszczenie

Przedmiotem artykułu są uchwały i postanowienia Izby Karnej Sądu Najwyższego zapadłe w wyniku rozstrzygnięcia zagadnień prawnych z prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń w 2014 roku. Analizowane są: zakres przedmiotowy zakazu prowadzenia pojazdów (art. 42 k.k.), zarządzenie wykonania kary, której wykonanie było warunkowo zawieszane (art. 75 § 1 k.k.), odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia kary pozbawienia wolności (art. 82 § 1 k.k.), kara w wyroku łącznym przy ciągu przestępstw (art. 91 § 3 k.k.), pojęcie groźby bezprawnej w art. 245 § 1 k.k., pokrzywdzony przestępstwem paserstwa (art. 291 § 1 k.k.), idealny zbieg przestępstwa z art. 177 § 1 lub 2 k.k. i wykroczenia z art. 86 § 1 k.w., zamiana kary orzeczonej za przestępstwo prowadzenia pojazdu innego niż mechaniczny w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego po przekwalifikowaniu go w wykroczenie (art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2013 r., poz. 1247). Powyższe problemy zostały przedstawione na szerokim tle teoretycznym i praktycznym.

REVIEW OF RESOLUTIONS OF THE SUPREME COURT CRIMINAL CHAMBER OF 2014 WITHIN THE AREA OF CRIMINAL LAW, PENAL LAW CONCERNING OFFENCES AGAINST THE TREASURY AND LAW ON PETTY OFFENCES

Summary

The article discusses resolutions and decisions of the Supreme Court Criminal Chamber that were taken as a result of settling legal questions in the field of substantive criminal law and the law on petty offences in 2015. The author analyses: the subjective scope of a ban on driving (Article 42 of the Criminal Code), an order to execute a penalty that was conditionally suspended (Article 75 § 1 of the CC), the cancellation of conditional release from serving the full sentence of imprisonment (Article 82 § 1 of the CC), the penalty in a consecutive sentence in case of a series of crimes (Article 291 § 1 of the CC), an ideal concurrence of offences under Article 177 § 1 or 2 of the CC and petty offences under Article 86 § 1 of the Petty Offences Code, the exchange of a penalty ruled for a crime of driving a vehicle other than a motor one in the state of insobriety or under the influence of intoxicating

substances after its qualification as an offence (Article 50 item 2 of the Act of 27 September 2013 amending the Act – Criminal Procedure Code and some other acts, Journal of Laws of 2013, item 1247). The above-mentioned issues are presented against a broad theoretical and practical background.

LA REVUE DES DÉCISIONS DE LA CHAMBRE PÉNALE DE LA COUR SUPRÊME DANS LE CADRE DU DROIT PÉNAL, DU DROIT PÉNAL FISCAL ET DU DROIT DES DÉLITS EN 2014

Résumé

L'objet de cet article est formé par des résolutions et décisions de la Chambre pénale de la Cour suprême décidées après avoir examiné des questions juridiques du droit pénal matériel et du droit des délits pendant l'année 2014. On a analysé: le champ de l'interdiction de conduire des véhicules (art. 42 du code pénal), l'arrêté de l'exécution de la punition qui a été conditionnellement sursis (art. 75 § 1 du Code pénal), l'appel de la mise en liberté conditionnelle et sans délai de l'exécution de la punition de prison (art. 82 § 1 Code pénal), la punition pour une décision additive de quelques infractions (art. 91 § 3 du Code pénal), la notion de menace illégale dans l'art. 245 § 1 du Code pénal, l'endommagé par l'infraction du recel (art. 291 § 1 du Code pénal), l'ensemble idéal de l'infraction de l'art. 177 § 1 ou 2 du Code pénal et du délit de l'art. 86 § 1 du Code des délits, l'échange de la punition décidée pour l'infraction de conduire la voiture ou un autre véhicule sous l'état d'ivresse ou sous l'influence d'un autre moyen stupéfiant après son retraitement comme délit (art. 50 du droit du 27 septembre 2013 du changement du droit – Code de la procédure pénale et quelques autres droits, J.O. du 2013 pos. 1247). Les problèmes cités ont été présentés sur une très large base théorique et pratique.

ОБЗОР ПОСТАНОВЛЕНИЙ УГОЛОВНОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА В ОБЛАСТИ УГОЛОВНОГО ПРАВА, УГОЛОВНО-ФИНАНСОВОГО ПРАВА И УГОЛОВНО-АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА ЗА 2014 ГОД

Резюме

Предметом статьи являются резолюции и постановления Уголовной палаты Верховного суда, принятые в результате рассмотрения правовых вопросов по уголовно-материальному праву и уголовно-административному праву в 2014 году. Анализу подвержены: пределы действия лишения водительских прав (ст. 42 УК.),

постановление об исполнении условно отсроченного наказания (ст. 75 § 1 УК), отмена условно-досрочного освобождения от отбывания наказания в виде лишения свободы (ст. 82 § 1 УК), наказание в случае совокупного приговора за ряд преступлений (ст. 91 § 3 УК), понятие противоправной угрозы в ст. 245 § УК., потерпевший в результате преступления в виде скупки краденого (ст. 291 § 1 УК), полное совпадение преступления по ст. 177 § 1 или 2 УК и правонарушения по ст. 86 § 1 КП, замена назначенного наказания за преступление в виде вождения транспортных не механических средств в нетрезвом состоянии либо под влиянием одурманивающего средства после переквалификации его как правонарушения (ст. 50 пункт 2 закона от дня 27 сентября об изменении закона – Кодекс Уголовного судопроизводства, а также некоторых других законов, Законодательный вестник (Dz. U.) от 2013 г., поз. 1247). Данные проблемы представлены на широком теоретическом и практическом фоне.